

**Dansk Dendrologisk Forening
Fonden for Træer og Miljø
Årsskrift 2024**

**Dansk Dendrologisk Forening
Fonden for Træer og Miljø
Årsskrift 2024**

Udgivet af
DANSK DENDROLOGISK FORENING

Bind XXXVIII

Eget forlag · København
2024

Dansk Dendrologisk Forening
Fonden for Træer og Miljø
Årsskrift 2024

Forside:

Gleditsia triacanthos, tretorn i rundkørsel i Roskilde. Foto: Hans Erik Lund

Bagside:

Nyssa sylvatica, skov-tupelo, plantes i Bangsbo Botaniske Have, Frederikshavn,
i anledning af 50-året for Fonden for Træer og Miljø. Foto: Hans Erik Lund

Redaktion: Søren Fodgaard

Grafisk produktion: Leif Bolding

© Dansk Dendrologisk Forening
c/o 15. Juni Fonden, Arboretvej 2, 2970 Hørsholm

ISSN 2794-6622 (trykt udg.)

Dansk Dendrologisk Forening, Fonden for Træer og Miljø, Årsskrift

ISSN 2794-7947 (Online)

Titel: Årsskrift (Dansk Dendrologisk Forening, Fonden for Træer og Miljø. Online)

Indhold

DANSK DENDROLOGISK FORENING

Peter Hoffmann: <i>Arne Vagn Jakobsen – Træets ven</i>	6
Peter Hoffmann: <i>Planter fra Arne Vagn Jakobsen i min have</i>	10
Hans Erik Lund: <i>Flere spændende træer i Træregisteret</i>	22
Iben Margrethe Thomsen og Hans Erik Lund: <i>Dronningens Bøge</i>	38
Peter Hoffmann: <i>Trees and Shrubs Online</i>	46
Anders Korsgaard Christensen: <i>Douglasgran</i>	54
Peter Hoffmann: <i>Formandsberetning for DDF 2023</i>	60
Gunner Thalberg: <i>Generalforsamling 2024</i>	65

FONDEN FOR TRÆER OG MILJØ

Peter Hoffmann: <i>Nye træer i Gerlevparken 2023</i>	66
Peter Hoffmann: <i>Fonden for Træer og Miljø holder 50 års jubilæum</i>	70
Peter Hoffmann: <i>Årsberetning 2023 for Fonden for Træer og Miljø</i>	75
Sussie Staun Pallesen: <i>Årsberetning 2023 for Gerlevparkens Venner</i>	76
Tine Hagedorn-Olsen og Hans Erik Lund: <i>Gerlevparken og dens Venner gennem 10 år</i>	78

Arne Vagn Jakobsen – Træets ven

23. maj 1942 – 1. december 2023

Arne blev født som den yngste i en søskendeflok på fem i det røde murstenshus i Glamsdalen i den sydlige udkant af Glamsbjerg på Vestfyn, det sted, som blev rammen om hele hans liv. Hans far Alfred var anlægsgartner, og hvor han måske især var interesseret i det grå gartneri, herunder ikke mindst opsætning af kampestenmure, var det tidligt planterne, især træer og buske, som optog Arne.

LÆRETID

Arne kom i lære som gartner i Asger M. Jensens store planteskole i Holmstrup lidt uden for Odense. I 2014 var Dansk Dendrologisk Forening på ekskursion i Odense-området, og derved fik Arne lejlighed til at gense bygninger og forevisningshaven, som da ejedes af det spirituelle kollektiv Solens Hjerter.

Efter læretiden kom Arne til Aksel Olsens planteskole i Kolding. Han fik en livslang forbindelse hertil, for Aksel Olsens planteskole blev til Geografisk Have. Så sent som i maj 2022 kunne man der på det årlige plantemarked møde Arne, der solgte af sine egenproducerede sjældne buske og træer.

Aksel Olsen så Arnes kvalifikationer, og han fik skaffet ham en læreplads på Hilliers berømte planteskole i det sydlige England. Her fik han tilnavnet "The Man with the Oak Leaf," fordi han blev afsløret i til sit herbarium at have snuppet et blad fra en lille sjælden netop hjemkommet eksotisk eg. Hilliers planteskole har ikke

så meget produktion længere, men en stor del er omdannet til et arboret, som Arne også havde fornøjelsen af at se på Dansk Dendrologisk Forenings medlems-tur til det sydlige England i 2017 (fig. 1).

EGEN PLANTESKOLE

Arne vendte tilbage til Asger M. Jensens planteskole for et enkelt år, men etablerede så sidst i 1960'erne sin egen planteskole på forældrenes ejendom. Et tomatgartneri, der stødte op til, blev opkøbt, så planteskolen fik et samlet areal på ca. 3 ha (fig. 2).

Arne og hans far arbejdede sammen i mange år. Hans far tog sig hovedsageligt af anlægsopgaver, hvor Arne i højere grad havde sit virke på planteskolen med opformering af alverdens planter, især

Fig. 1. Arne siddende på foden af et abetræ, *Araucaria araucana*, på Dansk Dendrologisk Forenings tur til Sydengland 2017. Foto: Ove Lustü.

Fig. 2. Indkørslen til Arnes planteskole flankeret af stenarbejde i sin tid udført af hans far. Foto: Karin Ahlmann Jensen.

Fig. 3. Arnes planteskole var efterhånden groet sammen til en jungle af alverdens sjældne planter. Foto: Karin Ahlmann Jensen.

træer og buske. Der blev bestilt planter hjem, vist mest fra Tyskland, men det var ikke helt ualmindeligt i mange botaniske haver, arboreter og plantesamlinger, at se Arne – ofte sammen med sin far – gå rundt og tage frø og nok især pødekviste, som han opformerede i planteskolen.

Arne var kendt for at kunne få podninger til at lykkes, som stort set ingen andre havde succes med. Dette betød, at Arne blev leveringsdygtig i mange arter, som det ellers kunne være ganske vanskeligt for Liebhaberere at skaffe, og det havde faktisk også den betydning, at det undertiden var muligt hos Arne at genfinde en klon af en plante, som var gået tabt i en samling.

Arne var specielt interesseret i de lidt anderledes planter, fx sorter med afvigende bladformer og farvetegninger, og heksekoste var han særligt optaget af at kunne opformere til dværgsorter, som han – måske lidt ubeskedent – gerne opkaldte efter sig selv. Selv en efterhånden ikke helt ung Arne havde svært ved at

holde sig tilbage fra at klatre højt op i et træ for at tage materiale fra en heksekost, han havde fået øje på.

I slutningen af 1990'erne døde Arnes forældre i en ganske høj alder, hans far blev næsten 90 år, men var aktiv til det sidste. Arne fortsatte såvel arbejdet med planteskolen som diverse anlægsopgaver, ikke mindst på flere fynske godser.

Arnes planteskole var bestemt ikke det, man i dag ville kalde et havecenter (fig. 3). Tydelige navneskilte og priser var der ikke mange af, og hvis der overhovedet var en systematik, så var den kun kendt af Arne. Derfor var man nødt til at have Arne med rundt, hvis man skulle gøre sig håb om at finde det, man var på jagt efter. Til gengæld kunne man jo så komme hjem med en hel del, man ikke forinden havde haft i tankerne (fig. 4).

Fig. 4. Her blandt de såkaldte salgplanter nød man gerne en "Odense" (pilsner fra Albani Bryggerierne) sammen med Arne som afslutningen på et besøg. Foto: Karin Ahlmann Jensen.

Arnes kunder var ikke de helt almindelige haveejere, men klart de særligt dedikerede, blandt disse var faktisk Dronning Ingrid.

Det kunne være vanskeligt for Arne at forlade planteskolen i længere tid ad gangen, fordi han så skulle have nogle til at passe vanding – og måske også til at fodre kattene. Men Arne var en herlig deltager at have med på ture med Dansk Dendrologisk Forening, hvor han på sin egen stilfærdige måde kunne bestemme de arter, alle andre havde givet op over for.

INTERNATIONALE KONTAKTER

I sine senere år foretog han også en rejse til Kina, hvor hans kuffert på hjemturen vist bugnede af alverdens frø og podedkviste. Det var nok før, man tog sådanne indførsler så tungt.

En stor oplevelse for Arne var, da den internationale dendrologiske forening (International Dendrology Society, IDS) i juni 2015 aflagde hans planteskole et besøg. Ved sådanne lejligheder takkes værten almindeligvis med en lille plantegave og en plakette til opsætning ved planten. I Arnes tilfælde havde jeg endda skaffet to planter, hvortil en af deltagerne efterfølgende over for mig bemærkede, at Arne da virkelig ikke behøvede flere planter i betragtning af det enorme antal, han allerede havde. Den pågældende kendte tydeligvis ikke Arne!

Arnes stolthed over det fornemme besøg var stor. Da jeg senere spurgte ham, ved hvilken af de to planter, han havde valgt at opsætte plaketten, var svaret, at den havde han skam sømmet op på et træ ved indkørslen, så alle kunne se den, og der sad den så siden (fig. 5).

NOGLE PLANTER LEVER VIDERE

Arnes senere år blev tunge. Han levede i en slags tidslomme, uden vilje til at tage mere nutidige kommunikationsmidler til

Fig. 5. IDS-plaketten på træet ved indkørslen til Arnes planteskole, december 2023. Foto: Karin Ahlmann Jensen.

sig, og det blev vanskeligt for ham at opretholde kontakten til andre "plantsmen" i ind- og udland, når den skulle foregå via fastnettelefonen og brevsprækken. Det hårde liv under med vor tids øjne temmelig primitive forhold havde slidt fysisk på ham, og også mentalt blev Arne desværre ganske svækket, så til sidst blev han nødt til at forlade det sted, hvor han havde tilbragt hele sit liv.

Der har været initiativer i forhold til at redde nogle af Arnes mange planter, og en smule er nu – også med hans arvingers velvillige medvirken – plantet i fx Arboretet i Hørsholm, Forstbotanisk Have i Charlottenlund, Landbohøjskolens Have på Frederiksberg, Geografisk Have i Kolding samt Gerlevparken.

Men i de senere år er en meget stor del af planterne i Arnes planteskole desværre gået til på grund af manglende vanding i de tørre sommerperioder og oversvømmelser om vinteren. Man må håbe på, at den nye ejer af ejendommen vil forstå, at det tilsyneladende kaos gemmer på en helt unik samling af usædvanlige planter, som det kunne være værd at tage hensyn til, når en fremtidig anvendelse af arealet planlægges.

Fig. 6. Navneskilt fra Køng kirkegård, det rette botaniske navn er nu *Magnolia obovata*. Foto: Peter Hoffmann.

Arne blev bisat d. 16. december 2023. Hans urne er nu nedsat sammen med hans forældres og en søsters på kirkegården i Køng i en afdeling, som Arne anlagde sammen med sin far. Denne afdeling har nærmest karakter af et lille arboret med en del lidt specielle træer forsynet med navneskilte (fig. 6).

Arnes arvinger (hans søskendebørn) har til hans gravsten, en sten, som Arne i sin tid selv har fundet, valgt en i sandhed dækkende beskrivelse af Arne: *Træets ven* (fig. 7).

Tak til Arnes niece Karin Ahlmann Jensen for at have bidraget med oplysninger om Arne og for at stille sine billeder til rådighed.

Peter Hoffmann

Fig. 7. *Træets ven*. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 8. Stemningsbilleder fra planteskolen. Foto: Karin Ahlmann Jensen.

TREE PLANTERS 2. DANMARK 3. Landbrugs- og Fiskeriundersøgelser
TUA
CHINESE

...

Planter fra Arne Vagn Jakobsen i min have

Plants from Arne Vagn Jakobsen in my garden

PETER HOFFMANN

Illustration overfor:
Tilia chinensis med Arnes etiket. Foto: Peter Hoffmann

Det var vel omkring år 2000, altså for ca. 25 år siden, jeg første gang aflagde Arne Vagn Jakobsen et besøg i hans planteskole. Arne havde jo en vis skepsis over for folk, han ikke kendte, der går historier om, at nogle, der efter hans opfattelse ikke havde tilstrækkeligt kendskab til planter, kunne risikere, at han nærmest smed dem ud af sin planteskole. Jeg oplevede ham nu som ganske imødekommende, og jeg fik ved mit første besøg nogle spændende planter med hjem.

PRUNUS / MADDENIA

En af dem var *Maddenia hypoleuca*, en sjælden art fra Kina med glat mørk bark og ret små blade, der – netop som arts-epitetet viser – er næsten hvide på undersiden. Planten ligner faktisk et lille kirsebærtræ, så derfor er det måske heller ikke så overraskende, at taksonomer for nogle år siden nåede frem til, at arten måtte henregnes til kirsebærslægten, så det rette navn nu er *Prunus hypoleuca*. De lidt ejendommelige blomster er tilsyneladende uden kronblade, de kommer temmelig tidligt på foråret, og lidt frost synes

Fig. 1. Blomstring på *Prunus hypoleuca* (syn. *Maddenia hypoleuca*) i forfatterens have sidst i marts måned. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 2. Stamme på *Frangula purshiana* (syn. *Rhamnus purshiana*) med de aflange pletter i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

ikke at påvirke deres udseende noget videre (fig. 1).

FRANGULA, RHAMNUS

Ved mit første besøg fik jeg også *Frangula purshiana* (syn. *Rhamnus purshiana*), et træ, der stammer fra det vestlige Nordamerika. Træet ses ikke ofte her i landet, men det er såmænd ganske nydeligt med en behersket og ret åben vækst, og en glat bark med ret store aflange pletter (fig. 2).

Også i naturen er træet blevet lidt sjældent, for i mange år har man benyttet barken medicinsk, nemlig til fremstilling af et afføringsmiddel under navnet *cascara sagrada*, spansk for "hellig bark".

Senere har jeg fået en beslægtet art fra Arne, nemlig den prægtige kaukasiske vrietorn (korsved) *Rhamnus imeretina* (fig. 3), der ofte snarere har karakter af en stor bred busk end et lille træ. Den har store smukke blade, som kan antage bronzefarvede nuancer om efteråret, man

Fig. 3. *Rhamnus imeretina* i forfatterens have.
Foto: Peter Hoffmann.

ser gerne arten omtalt som den smukkeste af alle *Rhamnus*.

Arne fremstillede for år tilbage en del planter af podekviste fra sin moderplante, der stod oppe på hjørnet for enden af

indkørslen, men som til sidst så ganske miserabel ud. Potterne placerede han så på en fiberdug, men de blev overladt til sig selv, og rødderne voksede naturligvis efterhånden ud gennem bunden af pottene og ned gennem dugen.

Det blev noget af et arbejde at frigøre rødderne fra såvel pletter som dug. Men ud over de to eksemplarer, jeg har nu haft i min have i en del år, så er det også lykkedes mig at redde de sidste af de tilbageværende i Arnes planteskole, og processen med at få dem fordelt til diverse botaniske lokaliteter rundt om i landet er nu ved at være afsluttet.

TILIA

En herlig slægt er *Tilia*, lind, den kunne godt bruges noget mere i haverne. En af de første planter, jeg fik fra Arne, var netop *Tilia kiusiana*, som stammer fra Kyushu, den næstmindste og sydligste af de fire japanske hovedøer. Den forekommer dog også i mindre områder på den sydligste del af Honshu, den største af hovedøerne.

Men selv om den altså kommer fra nærmest subtropiske egne, så klarer den

Fig. 4. De (alt for) tæt plantede *Acer griseum* og *Tilia kiusiana* i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

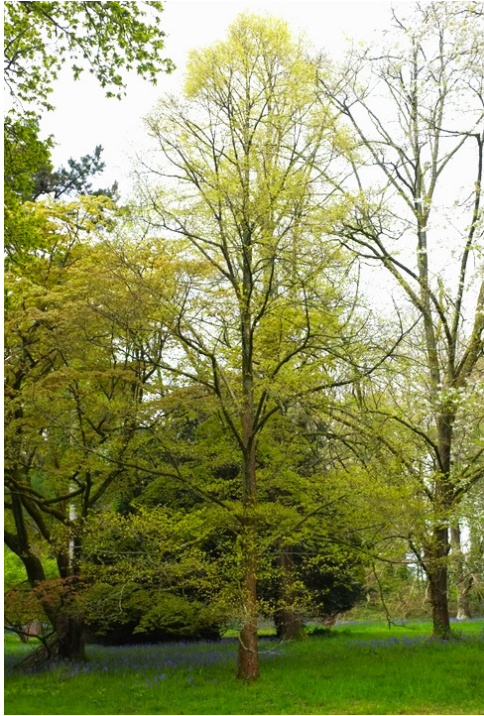

Fig. 5. *Tilia kiusiana* i Westonbirt arboretet ved løvspring. Foto: Owen Johnson. (www.treesandshrubsonline.org/articles/tilia/tilia-kiusiana)

Fig. 6. *Tilia kiusiana* i Arne Vagn Jakobsens planteskole. Bemærk de stokke, Arne har placeret for at holde nedhængende grene lidt væk fra stien. Foto: Peter Hoffmann.

sig nu ganske godt også på vores noget køligere breddegrader. Den har temmelig små blade, så man tænker ikke først på slægten *Tilia*, når man ser den. Jeg opfattede den nærmest som en lille busk, og fik den derfor plantet alt for tæt på min *Acer griseum*, papirbarkløn, men nu bliver de altså nødt til at finde sig i hinandens tætte selskab (fig. 4).

Arne deltog i 2017 i Dansk Dendrologisk Forenings medlemstur til det sydlige England, og ved besøget i Westonbirt arboretet var det en stor glæde for Arne at gense den *Tilia kiusiana*, som han tilbage i 1960'erne havde taget lidt materiale fra (fig. 5).

Derved skabte han sin egen moderplante i sin planteskole (fig. 6). Fra den stammer så igen eksemplaret i min have, men også en del andre eksemplarer, som jeg igennem især de senere år har medvirket til at fordele til forskellige private og offentlige samlinger rundt omkring i landet.

Fra Arne har jeg for en hel del år siden også fået *Tilia henryana*, som nu er vokset til et ca. 6 m højt træ. Jeg kan huske, at Arne dengang spurgte, hvorfor jeg dog eftersøgte netop den art, den huskede han nemlig ikke, at han nogensinde før havde fået en forespørgsel på. Jeg synes, at det er de særlige blade med de spidse tænder (fig. 7), og som ved udspring har en sart rosa farve, der gør arten attraktiv, men også, at blomstringen først kommer sidst på sommeren.

Det lader til, at også andre har fået øjnene op for artens kvaliteter, for den ses nu noget oftere i handlen, også i navngivne kloner. Mit eksemplar fra Arne bar varietetsbetegnelsen "*subglabra*" (denne varietet skulle være næsten uden behåring på bladene), men der er vist ikke rigtig enighed om denne varietet skal anerkendes. I givet fald er det et spørgsmål om ikke en stor del af de eksemplarer

Fig. 7. De tandede blade på *Tilia henryana* i forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 9. *Tilia endochrysea* i Savill Garden d. 26. maj 2017 stadig med et enkelt nyudsprunget karmoisinrødt blad. Foto: Ove Lustü.

af arten, der står rundt omkring i samlinger, må henregnes til denne varietet.

Tilia chinensis har jeg også fra Arne. Generelt siges podninger med *Tilia* at være vanskelige at få til at lykkes; *Tilia chinensis* skulle endda være særligt svær, hvorfor det i ikke helt få samlinger skulle

Fig. 8. *Tilia chinensis* med den afskallende bark i forfatterens have. Bemærk etiketten skrevet med Arnes karakteristiske skråtstillede blokbogstaver. Foto: Peter Hoffmann.

forekomme, at det faktisk er podeunderlaget, der beskiltes "*Tilia chinensis*".

Men Arne var kendt for at være rigtig dygtig til kunsten at pode, så han havde – også – rigtig mange forskellige arter af *Tilia* i sin beholdning. Ud over den specielle modvilje mod at lade sig opformere ved podning, så er det særligt bemærkelsesværdige ved *Tilia chinensis* vel den afskallende bark, som kan ses allerede på ganske unge planter (fig. 8).

En af de sidste planter, jeg nåede at få fra Arne, er *Tilia endochrysea*. Den er ikke specielt sjælden i sit naturlige udbredelsesområde, bjergegne i det sydøstlige Kina, men i kultur her i den vestlige verden stammer alt materiale tilsyneladende fra en eneste overlevende podning skabt efter en indsamling i 1993 af *Tilia*-eksperthen Donald Pigott.

Det første besøgsmaal på ovennævnte foreningstur til Sydengland var Savill Garden, hvor vi fik en herlig omvisning af kuratoren John Anderson. Her blev vi – blandt så meget andet – fascineret af en temmelig ung *Tilia endochrysea*, der på det tidspunkt stadig stod med få af de for arten så specielt karakteristiske karmoisinrøde unge blade (fig. 9).

Fig. 10. *Tilia endochrysea* i forfatterens have om efteråret, nu med blanke mørkegrønne blade.
Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 11. *Toxicodendron vernicifluum* (syn. *Rhus verniciflua*) i forfatterens have med indsat nærbillede af gren med blomsterklaser. Foto: Peter Hoffmann.

Hjemkommet fra England skrev Arne så til John Anderson og fik ham til at sende sig lidt materiale fra det lille træ. For nogle år siden overraskede Arne mig så til min store glæde ved at forære mig en af de planter, han havde fået lavet (fig. 10).

Han kan næppe have fået materiale nok til særligt mange, den eneste anden overlevende, jeg har kendskab til, er kommet til Geografisk Have i Kolding. Men den skal nu nok – lige som min egen skal – vokse sig lidt større, inden den kan plantes ud i samlingen.

TOXICODENDRON / RHUS

I det, man kunne kalde fremvisningshaven, stod i Arnes planteskole en stor *Toxicodendron vernicifluum* (syn. *Rhus verniciflua*), lakgiftsumak. Det er et imponerende træ med store, fannede blade og klaser af cremehvide blomster (fig. 11).

Den findes naturligt i Kina og Indien, men er tillige dyrket i Korea og Japan. Saften fra træet benyttes, som det danske navn netop antyder, til fremstilling af de berømte østasiatiske lakarbejder. Men som det er så karakteristisk for mange arter i slægten, og som det videnskabelige slægtsnavn også viser, er saften temmelig giftig, idet den kan fremkalde ganske alvorlige hududslæt. Dette kendes også fra slægtingen *Toxicodendron radicans* (syn. *Rhus radicans*), den især i det østlige Amerika frygtede 'Poison Ivy.'

På Arnes store modertræ har jeg derfor på opfordring af arvingerne påsat en advarsel til den kommende ejer af ejendommen, så evt. beskæring eller fældning af træet foretages med den nødvendige forsigtighed. Trods denne giftighed har jeg nu alligevel plantet et afkom af Arnes træ, så må jeg jo håbe på, at den,

der engang skal overtage min have, bliver gjort opmærksom på farligheden.

SORBUS

Blandt andet ud fra en erkendelse af, at arter hidtil regnet til slægten røn, *Sorbus*, var indbyrdes mindst lige så fjernt beslægtede, som nogle var med fx arter i pæreslægten, *Pyrus*, har man længe været klar over, at en taksonomisk revision var påkrævet. Den britiske botaniker Keith Rushforth udarbejdede for nogle år siden en sådan, efter hvilken *Sorbus* kun rummer arter med fannede blade, hvorimod de andre arter nu er blevet delt ud på en række nye slægter.

Sådanne forandringer kunne Arne slet ikke have med at gøre, men hvor der kan være en del disput om andre taksonomiske nyskabelser, synes der blandt fagfolk at være en god opbakning til den nye klassificering af de mange hundrede arter i den slægt, vi hidtil har kaldt *Sorbus*, selv

Fig. 12. *Sorbus gracilis* med små pæreformede frugter. Man kan også få øje på sammenvoksede fodflige ("kraver"), fx ved pilen. Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 13. *Sorbus insignis* (til venstre) og *Sorbus microphylla* (til højre). Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

om det naturligvis er besværligt at skulle lære sig nye – og måske også mindre mundrette – navne. Men i det følgende omtales så kort de arter af *Sorbus* (*sensu lato*, i bred betydning), jeg gennem tiden har fået fra Arne:

Sorbus gracilis, der så ikke har skiftet navn, er en ret langsomtvoksende art af røn, som stammer fra Kina. Botanisk er arten interessant ved at være den eneste *Sorbus*, hvor de to fodflige (akselblade) er vokset sammen til runde "kraver". Arten har også nogle lidt ejendommelige frugter, de ligner faktisk små pærer (fig. 12), og uden for blomstringstiden kunne planten såmænd godt forveksles med en tornfri rose.

To meget forskellige arter af *Sorbus* blandt dem, jeg har fra Arne, er *S. insignis* og *S. microphylla* (fig. 13), begge kommer fra Himalaya. Den førstnævnte art har ret store, lidt læderagtige småblade, og den er nok tæt på grænsen til at være hårdfør hertillands. *S. microphylla* er vist ikke rigtig veldefineret som art, der er snarere tale om et kompleks af arter. Småbladene er ganske fine, de kuglerunde frugter er kridhvide, og de skulle i øvrigt i naturen tjene som føde for den røde panda.

ARTER TIDLIGERE HENREGNET TIL SORBUS

Fra Arne har jeg to planter, som nu ikke mere hører til slægten *Sorbus*, nemlig *Wilsonaria melagocarpa* (syn. *S. melagocarpa*, fig. 14), fra det sydlige Kina, og som er monotypisk, altså eneste art i sin slægt, og *Micromeles japonica* (syn. *S. japonica*, fig. 15) fra det østlige Kina og det centrale og sydlige Japan; denne husker jeg, at jeg engang købte af ham på det årlige plantemarked i Geografisk Have i Kolding.

For så i øvrigt at præsentere lidt flere nye navne på arter tidligere regnet til *Sorbus*-slægten kan jeg nævne, at jeg i

min have, men altså ikke fra Arne, har alperøn *Chamaespilus alpina* (hidtil *S. chamaespilus*), storfrugtet røn *Cormus domestica* (hidtil *S. domestica*), og tarmvridrøn *Torminalis glaberrima* (hidtil *S. torminalis*), disse tre arter er nu alle monotypiske.

Desuden har jeg *Thomsonaria meliosmifolia* (hidtil *S. meliosmifolia*) og *Griffitharia thibetica* 'John Mitchell' (hidtil *S. thibetica* 'John Mitchell').

OVER HALVTREDS ARTER

Arnes bortgang gav mig naturligvis en anledning til at gå en tur gennem haven og forsøge at optælle de planter, jeg gennem årene havde fået fra ham. Antallet blev til lidt over halvtreds, hvortil naturligvis nok kommer nogle, jeg fik overset, så det

Fig. 14. De hele og ret store blade på *Wilsonaria melagocarpa* (syn. *Sorbus melagocarpa*). Artseptetet viser, at arten også får ret store frugter. Fra forfatterens have. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 15. Blade og frugter på *Micromeles japonica* (syn. *Sorbus japonica*). Fra forfatterens have.
Foto: Peter Hoffmann.

er altså kun et lille udvalg, jeg har beskrevet i denne artikel. Der er da også i årenes løb gået nogle planter tabt for mig, og så er det et ikke helt lille antal, som gennem tiden på forskellig måde er blevet formidlet videre til andre interesserede.

Selv om Arne og hans planteskole ikke er her mere, så lever hans livsværk i form af de mange planter, han gennem mere end et halvt århundrede har opformeret, videre i min have, men også rigtig mange andre steder.

Flere spændende træer i Træregisteret

More exciting trees in the Tree Register

HANS ERIK LUND

Illustration overfor:
Bøgen ved Grøndal. Foto: Hans Erik Lund

Træregisteret rummer bemærkelsesværdige træer af mange slags. Der er over 180 forskellige arter eller varianter (taxa).

Ud over de bemærkelsesværdige har Træregisteret leveret data i forbindelse med ege og biodiversitet, viden om kvindetræer, registrering af træer, der ikke ses ofte (fx tarmvridrøn og ægte kastanje), lokationer for ege til forfattere af bøger om ege samt tydeliggjort hvor der kunne være fare for træer i forbindelse med byggeri (fx tempeltræet ved Sølund i København, træerne i den vestlige del af Forstbotanisk Have, træerne i parken til det tidligere Vilvorde kursusshotel).

Og for nylig er jeg blevet spurgt om de 275 egetræer, der blev uddelt til datidens kommuner i anledning af 150-året for grundloven af 1849.

Træregisteret har ikke rettigheder mht. fredning af træer, men kan medvirke til at træerne og deres mulige skæbne bliver kendt i offentligheden.

I de foregående to årsskrifter har jeg skrevet løst og fast om nogle af de spændende træer i Træregisteret. Men med i alt næsten 1900 omtaler af 1500 registrerede træer (der er mange omtaler af fx Kongeegen), er der mange flere, som fortjener at blive nævnt.

Nedenfor har jeg beskrevet nogle flere af de træer, der har gjort indtryk på mig. Det er altså et helt subjektivt udvalg.

KLOPSTOCKS EG

Dendrologisk Forenings Træregister indeholder ikke kun tykke, høje, sjældne eller gamle træer, men også træer, som har eller har haft kulturel betydning. Klopstocks Eg er et sådant træ, og er bestemt et besøg værd.

Fra Sorgenfri Station går man ned på Prinsessestien og 800 meter mod vest, dvs. i nordkanten af Lyngby Åmose i Virum, der er et lavtliggende område med Mølleåen som sydgrænse.

Træet står midt i stiens forløb og er derfor synlig fra lang afstand, og det fremtræder meget stort og bastant. Næsten uomgængeligt. Kronen er lavt ansat, fyldig, nogenlunde symmetrisk og med meget kraftige grene, der er holdt sammen ved hjælp af wirer. Man må lide for skønheden. På fotos fra 1900-1910 står egen ret frit, mens den i 2011 var omgivet af en selvsået bevoksning af rødel.

Træet har fået sit navn efter den tyske digter Frederick Gottlieb Klopstock (1724-1803), der opholdt sig i Danmark i perioden 1751-1771. Han var inviteret af Frederik V og boede om sommeren på hvad der nu er Lyngby Hovedgade. Han vandrede ofte i Åmosen.

Klopstock var digter af den følsomme type, og han mindes årligt når Klopstock-selskabet mødes under træet, og hvor der oplæses fra hans og Goethes værker. Klopstocks tekster har været en sand lidelse for elever til tysk-eksamen, for han skrev ikke just tekster med et beskedent lixtal. Og så på tysk!

Klopstocks Eg har om sommeren også været mødested for byens finere damer, der her kunne sladre lidt med hinanden om de ikke-tilstedeværende, sådan som mennesker jo til alle tider har haft for vane.

Klopstocks Eg blev fredet i 1956 på initiativ af Danmarks Naturfredningsforening. Egen angives at være 800 år gammel. Det er nok i overkanten, for træet har stået frit. Det har derfor kunnet udfolde sig med en stor krone, og dermed haft mulighed for en pæn årlig tykkelsesvækst (4).

DE FIRE SKOVFOGEDER

Frijsenborg gods er stort. Meget stort, og er sammen med Wedellsborg Danmarks største gods. To af mine studiekammerater har været skovridere på stedet. Det var derfor naturligt at besøge nogle af de

Klopstocks Eg i Lyngby Åmose

De fire skovfogeder (douglasgran) på Frijsenborg Skovdistrikt

bemærkelsesværdige træer, der står i Frijsenborgs skove, herunder "De fire Skovfogeder", som vokser langs vejen Linien i Favrskov.

Efter lokal tradition er de fire douglasgraner plantet samtidigt af hver sin skovfogedelev ved Frijsenborg Gods. Hver elev havde sin forestilling om den mest ideelle plantemetode og man lod det komme an på en prøve.

Træerne blev plantet side om side langs med skovvejen Linien, lensgrenens privatanlagte vej fra slot og avlsgård til Hinnerup. Douglasgranerne står der endnu og lever tilsyneladende i bedste velgående uanset plantemetode. Eleverne mindes i navnet "De fire Skovfogeder". Området omkring træerne er heldigvis holdt fri for selvsåede træer og buske, hvilket tydeliggør deres størrelse.

Træerne kan ses viden om og fungerer på den måde som pejlemærke, foruden at

de ved deres størrelse og form samt ved det indtryk de som gruppe giver, tilføjer landskabet karakter – ikke mindst på de større afstande (6).

Bevoksningen syd for var afdrevet, så det var muligt at komme på en rimelig fotoafstand, så deres størrelse kunne retfærdiggøres.

ASKENE I KALØ HESTEHAVE (SYDDJURS), GRUNDFØR (FAVRSKOV) OG NORD FOR HADERSLEV

For et par år siden blev jeg af vores kasserer Carl Jensen gjort opmærksom på, at det asketræ, der står i Kalø Hestehave, formentlig var større end asken i Grundfør ved Hinnerup lidt NV for Århus.

Da der opstod lejlighed til det, måtte jeg en tur forbi træet, og der var heldigvis også tid til en tur forbi asketræet i Grundfør.

Asken i Kalø Hestehave

Asken ved Haderslev

Asken i Grundfør

Store asketræer er vanskelige at måle omkredsen på, idet de ofte er meget deformede på den nederste del af stammen. Det er altså vanskeligt at afgøre hvilket, der er det tykkeste.

Målingerne viste at omkredsen i brysthøjde på asken i Kalø Hestehave var 5,99 m, asken i Grundfør var 5,52 m. Til trods for måleusikkerhed, er en måling bedre end 10 meninger.

Sidstnævnte træ var i øvrigt svært at finde, for lokalitetsangivelsen var foretaget inden anvendelse af GPS var en praktisk mulighed.

For et par år siden fik jeg en melding fra en lodsejer om, at der lidt NV for Haderslev stod en stor ask i et af hendes gårds markskel, og i 2023 var der lejlighed til komme forbi. Stor og knudret var den, med en omkreds på hele 6,82 m.

Indberetter var glad for at træet kunne komme i Træregisteret som Danmarks hidtil tykkeste.

KÆRLIGHEDSBØGEN - SALTØ, NÆSTVED

Unge mennesker har altid samledes. Ikke altid på et gadehjørne eller i den lokale cafe, men ofte ved markante steder eller træer i omegnen, og hvor der ikke var for mange voksne til stede. Tidligere var der jo en stor landbefolkning, og dermed også unge med god gang i hormonerne.

Et af disse træer er Kærlighedsbøgen i Saltø Skov lidt vest for Næstved. Det er kæmpestort, også selv om det står på et skovdige gennem en lavning. Højden er 33 m og omkredsen 8,6 m. Voksestedet i kanten af bevoksningen har sikkert været en forudsætning for at blive så stort. Træet har ca. 10 stammer, og er rigt forsynet med hjerter og inskriptioner (2).

Der findes flere langt mere omfangsrige bøgetræer, men de er synligt flerstammede fra grunden, og kaldes ofte for "musebøge". Det mener jeg er helt fejlagtigt, for så meget forråd samler en mus nok ikke. Størrelsen på disse skyldes at

Kærlighedsbøgen, Saltø ved Næstved

der er tale om genvækst fra stubbe efter store træer.

Kærlighedsbøgen er derfor den tykkeste målte "normale" bøg i DK til nu.

BYLINDENE I SØLLING

Bylindene ser umiddelbart lidt sølle ud, men da jeg så dem en sen eftermiddag med frost sidst i december, stod de som Giacometti-figurer ved det gamle tingsted i Sølling på Fyn.

Nogle af træerne har det ikke så godt, hvilket måske er et resultat af hård beskæring gennem tiden. Formålet hermed kunne være, at de ikke skulle skærme for meget for kirken umiddelbart øst for.

50 m SØ for kirken ligger en rødkalket skolebygning fra 1793, som jeg blev både glad og overrasket over at finde. Farven gav i høj grad liv til frostlandskabet (2).

Den gamle skole fra 1793 lige syd for kirken.

Bylindene i Sølling

Kæresteparret

KÆRESTEPARRET, HADERSLEV

I Naturstyrelsens Vesterskov ved Haderslev står "Kæresteparret". Det er en bøg og en eg, som vokser meget tæt op ad hinanden. Dem er der flere af her i landet.

Men da jeg så træet, var der for ikke så lang tid siden lavet en fin inskription, ikke stor og dyb, og derfor lidt svær at se. Der stod "Vil du gifte dig med mig". Man

kan let forestille sig et sceneri, hvor den kommende brud er inviteret på en spadseretur forbi Kæresteparret, og hvad der mon fulgte (5).

MOSEBØGENE I JÆGERSPRIS OG SILKEBORG

Disse bøge bliver ikke til noget, der har med gavntræ at gøre, men de har bestemt

Mosebøg, Jægerspris

en værdi på det æstetiske plan. Jeg har kaldt dem for "mosebøge", hvilket nok ikke er den rette betegnelse.

Fælles for dem er, at de har stået i en bevoksning siden de var små og har fået et par store grene sendt ud til siden. Senere er de blevet omgivet af andre træer, men holder stædigt på deres plads. De har ikke groet særligt hurtigt, for der er masser af mos på stamme og grene.

Man kunne også kalde dem Troldekovsbøge.

KLINTEKONGENS PINDESPIL

Mange ved hvad en musebøg er, nemlig et antal bøge, der vokser op meget tæt på hinanden, hvor en mus har samlet bog til forråd, og siden glemt det eller er blevet ædt eller blot gået til.

Der findes dog flere steder bøge, som ikke kan takke musene for deres eksistens. Der går en historie om at bøg ikke kan gro videre med stødskud, hvis de står

syd for en linje gennem Jylland. Jeg har selv fotograferet masser af disse forgæves forsøg på at gro videre.

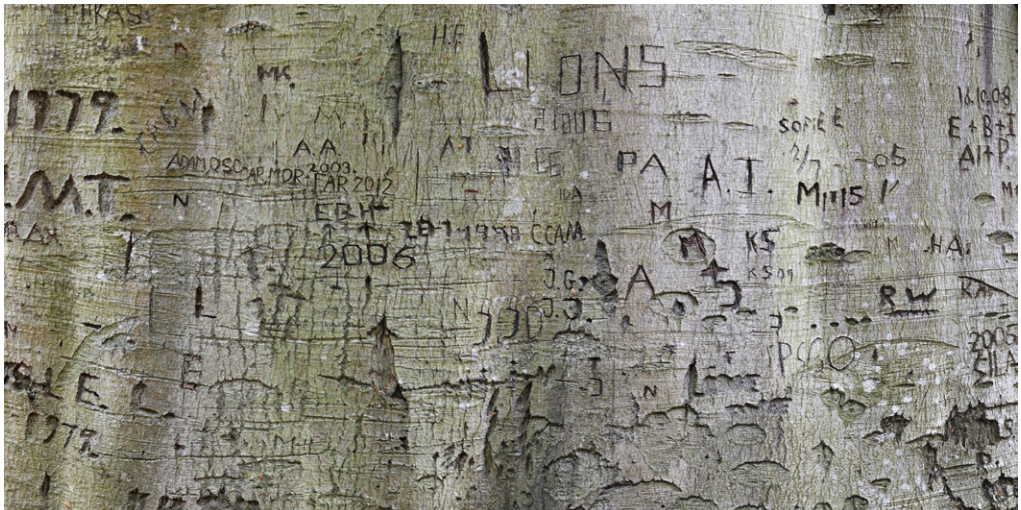
Men der er især på det sydlige Sjælland flere eksempler på meget omfangs- og stammerige bøge, som må have fået en anden start end musenes. Det gælder den tidligere nævnte mangestammede bøg ved Stubberup.

Dendrologisk Forening havde i sommeren 2024 arrangeret en tur til Møn. På turen gennem Jydelejet så vi flere af disse mangestammede bøgetræer, og det største havde fået navnet "Klinterkongens Pindespil". Omkreds ca. 12,75 m, og der kunne tælles omkring 39 stammer.

På den stejle skråning overfor er der flere sådanne træer, dog ikke så store. Årsagen til træernes mangfoldighed må derfor tilskrives styning (i lav højde). At der i flere tilfælde med mangestammede bøge også mangler et eller flere centrale træer, forstærker for mig at se teorien.

Klinterkongens Pindespil (bemærk personen)

Højhuset

HØJHUSET, ODSHERRED

Ods herred skovdistrikt (nu Vestsjælland) rummer en del bemærkelsesværdige træer, fx Teglværksegen. Men især en stor bøg gjorde indtryk på mig. Sund var den bestemt ikke, så det var nok mest på grund af de mange inskriptioner, der er lavet hele vejen rundt om stammen i 1½ - 2½ m højde.

Billedet af inskriptionerne er sat sammen af et større antal billeder taget rundt om træet.

Højden på træet er ca. 35,5 m, så navnet er passende. Som noget ret usædvanligt er der ryddet en masse opvækst rundt om træet. Ros for det!

Skomageregen, Tranekær

SKOMAGEREGEN MED TRÆETS BØN, TRANEKÆR

Ved nordenden af Slotssøen ved Tranekær står en flot eg. Den hedder Skomageregen. Det lyder ikke afskrækkende i sig selv, men har en alvorlig baggrund, idet en skomager hængte sig i træet i 1800-tallet.

Træet er stort og flot og står et sted med udsigt til Tranekær Slot. Det var en fin overraskelse, da jeg gik rundt om søen og pludselig så træet. Overraskelsen forstærkedes af den rødmalede udsigtsbro ud mod søen samt af et skilt med "Træets bøn".

Træets bøn er oprindelig portugisisk, oversat til engelsk og videreoversat til dansk af Frank Jæger, der boede i Tranekær. Den engelske tekst kom fra en engelsk skovbrugsstuderende, som foranledigede fremstillingen af skiltet og teksten. Frank Jæger brugte flere dage på at gruble over de rette ord, og var særlig stolt over ordet "kistefjæl" (2) (3).

Træets bøn: Du, som gaar mig forbi og maaske tænker paa at løfte din haand mod mig, lyt, før du gør mig fortræd. Jeg er varmen paa din arne de kolde vinternætter, den venlige skygge, der skærmer dig mod sommerens sol. Jeg er den bjælke, som opholder dit hus, pladen paa dit bord, den seng hvori du ligger, den baad du bygger. Jeg er skaftet paa dit værktøj, døren for dit hjem, din vugges gænge, din kistefjæl. Jeg er godhedens brød og skønhedens blomst. Du som gaar forbi, lyt til min bøn: Gør mig ikke fortræd. Bedre kan det ikke siges!

HJARTBROLINDEN

I 2014 fik jeg en henvendelse fra en landmand midt i Sønderjylland, hvor han fortalte, at han havde en stor lind stående mellem nogle af bygningerne. Jeg fik ham til at sende nogle billeder, og den var god nok: det er et voldsomt stort træ.

I 2023 fik jeg lejlighed til at køre forbi og se træet ved selvsyn. Der var ingen

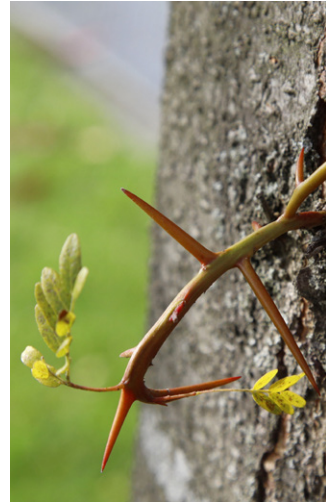
Hjartbrölingen

Tretorn, Roskilde

Tretorn frugter ("ærtebølge")

Barktornene!!

hjemme, så jeg tog mig friheden til at gå rundt og tage billeder og mål på træet. Den lodrette del har en omkreds på 4,5 m, men de to sidelæns voksende dele af stammen er ganske enkelt voldsomme og svære at måle entydigt. Men en alder på omkring 350 år gør selvfølgelig noget ved udsendet.

TRETORN, ROSKILDE

Under et besøg i en park i Roskilde opdagede jeg at der stod nogle tretorn-træer (*Gleditsia triacanthos*) mellem de fire veje, der udgik fra en rundkørsel. Det var i sensommeren, så de mange farvestrålende røde bælg på nogle af træerne var særdeles iøjnefaldende.

Brandtræet ved Vargårde

Træerne har nogle kraftige barktorne, nogle mange og andre ganske få. Træerne har en let kroneopbygning, så jeg synes de er rigtig velegnede til park- og allétræ, og selvfølgelig især inermis-varianten, der er uden torne.

Der står et par andre store tretorn i en lille park ved vejen "Byvolden" og ved et vejkrøds i Roskilde.

VÆNETRÆET VED VARGÅRDE

Ca. 500 meter vest for Vargårde ved Hejls ved Kolding står der en kortstammet, bredkronet og fint symmetrisk eg i et markskel lige ud til vejen. Træet er et brandtræ, som skal beskytte den nærliggende ejendom mod brand. Træet står 10-15 m højere end gården, så det burde kunne fange lyn tiltænkt gården.

Men brandtræer kunne man også selv lave. Man tog nogle forkullede rester fra en brand og borede et hul i det valgte brandtræ, bankede dem ind i hullet og lukkede med en træprop. I stedet for forkullede rester kunne man skære et passende stykke ud af husets bindingsværk og sætte det ind i brandtræet (2).

Gammelt stød (stub) med ung ær, Jægerspris

Træet er netop kommet med i DN's projekt Evighedstræer. Man indgår her en aftale med lodsejer om at passe godt på træet.

STØD MED UNG ÆR, JÆGERSPRIS

Træregisteret indeholder især bemærkelsesværdige træer, men den unge ær i det gamle stød bliver alligevel ikke taget med. Det er for ungt, men fotografisk og usædvanligt er det helt i top.

Det unge træ står lige ved siden af suttetræet i Jægerspris Slotspark.

Den enes død, den andens brød.

SVÆRGEEGEN

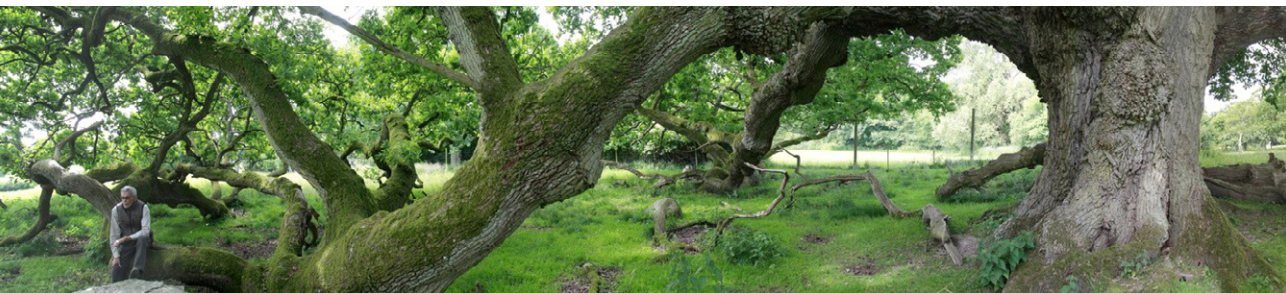
De træer, jeg tidligere har omtalt, har alle været let tilgængelige for interesserede, men det gælder ikke Sværgeegen ved Bækkeskov Gods i Sydsjælland. Træet står i Dyrehaven, der ligger lidt syd og øst for slottet, og befinder sig altså bag en indhegning. Der knytter sig en særlig historie til træet, hvilket kan retfærdiggøre at det nævnes her.

Godset var tidligere ejet af Peter Zobel, der var direktør for forsikringselskabet Codan.

Peter Zobel havde ikke ry for at være overvældende vennesæl, så det varede nogle år inden jeg tog mod til at ringe: jeg var velkommen! Da jeg ankom og ringede ind, blev jeg straks budt på kaffe, trods mine meget mudrede støvler.

Og så gik snakken ellers om jagt og trofæer. Samlingen af trofæer fra mange verdensdele var ganske enkelt imponerende. Hans meget fine samling af opsatser af rådyr befandt sig i en anden bygning.

Peter Zobel viste mig træet, det var tidligt forår, så der var kun antydning af grønt på kvistene. Et par af træets store grene var halvt brækket helt inde ved stammen og lå derfor på jorden. Den ene gren blev målt til at være over 28 m lang, og sammen med en anden lang gren

360° panorama af Sværgeegen på Bækkeskov. Peter Zobel ses yderst til venstre siddende på den 28 m lange gren.

dannedes næsten en højloftet hal. For at fotografere det ville jeg gerne komme en måneds tid senere, når der var flere blade på træet.

Som sagt så gjort. Peter Zobel havde arrangeret at vi kunne køre ind til træet i hans Range Rover, og områdets vegetation var slået, så det var bare at gå i gang. Årsagen til at anvende bilen var, at Peter Zobel ikke var så rask, at han kunne klare legemlig anstrengelse.

Men navnet "Sværgeegen" har en barsk baggrund. En tidligere godsejer, Ahasverus Becker, var så forfærdelig streng overfor sine hovbønder, at de ikke ville finde sig i det og fysisk afstraffelse længere. De mødtes i 1728 ved egen og besluttede at gøre det af med godsejeren. De svor på at være sammen om det ved at lægge hånden på en le, der var stukket i et hul i stammen (stålets stærke kraft). Som sagt, så gjort.

Men straffen udeblev ikke. 11 af de 21 hovbønder blev henrettet på gerningsstedet, og de øvrige fik hårde straffe i tugthus (2).

AFSLUTNING

Som det ses, findes der træer i alle mulige afskygninger, også i lille Danmark. Store, voldsomme, med barske historier eller botanisk interessante.

Det kan også let udledes af ovenstående, at arbejdet med at registrere nogle af

de mest bemærkelsesværdige træer giver nogle gode oplevelser.

Ved Godthåbsvej stod et rigtig flot og stort abetræ, som pludselig ikke var der mere. Det fejlede ellers ikke noget. Da jeg spurgte en dame i et vindue om træet, lukkede hun vinduet, og ville bestemt ikke tale med mig. Træet havde stået nogle meter foran, så forklaringen lå lige for: det skyggede og måtte væk! Desværre.

Men ellers: det er helt fantastisk så mange træinteresserede, venlige og hjælpsomme mennesker, jeg har mødt, når jeg har søgt eller spurgt nærmere om et træ.

KILDER

1. Holtén, N. E.: Kæmpege i Danmark. En beskrivelse af de 30 tykkeste træer. DDF 1998.
2. Lidegaard, Mads: Danske Træer fra Sagn og Tro, 1996.
3. Staun, Henrik: Skove og Skovbrug på Langeland, 2005.
4. Qvistorff, Helge: Berømte Danske Træer, 1995.
5. Naturstyrelsens Vandretursfolder 89: Haderslev Øster- og Vesterskov.
6. Mail fra Charlotte Margrethe Øvliisdatter Røjgaard

INTERNETTET:

<https://www.danskeherregaarde.dk/nutid/baekkeskov>

TRÆREGISTERET:

<https://www.dendron.dk/dtr>

Asken ved Haderslev:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1864
Asken i Grundfør:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1249
Asken i Kalø Hestehave:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1245
Brandegen ved Vargårde:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1583
Bylindene i Sølling:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=936
Den mangestammede bøg:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=688
De fire Skovfogeder:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1754
Højhuset:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1415
Hjartbrøllinden:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=595
Klintekongens Pindespil:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1925
Klopstocks Eg:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1027
Kærlighedsbøgen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1227
Mosebøg (Jægerspris):	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1676
Mosebøg (Silkeborg):	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=907
Skomageregen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1924
Sværgeegen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=795

Dronningens Bøge

– ingen træer lever evigt

Dronningens Bøge

– no trees live forever

IBEN MARGRETE THOMSEN OG HANS ERIK LUND

Illustration overfor:

De to bøge mellem picnicområdet og badebroen står flot ud mod Esrum Sø med et fælles kronetag i august 2022. Et af de sidste billeder af træerne før fældning i efteråret 2022.

Foto: Hans Erik Lund

De sidste af Dronningens Bøge i Grib Skov ud til Esrum Sø måtte fældes i efteråret 2022, til sorg for både Naturstyrelsen og områdets mange besøgende. De døde stammer og stubbe er efterladt til glæde for svampe og insekter.

DEN ROYALE HISTORIE

I Grib Skov var der, som mange ved, et antal vange langs Esrum Sø, hvor kongen opdrættede de berømte frederiksborgerheste. Der var en vang til hver farve, en hest kunne have. Landskabet var ikke skov som nu, men et typisk græsningsland med spredte træer med store kroner.

I den sydlige del af Grib Skov og ca. 1 km nord for Skovskolen i Nødebo lå Pibervang, som Frederik IV's allé gik gennem. Den kunne med sine træer ses som en markant forlængelse af barok-/Eremitage-alléen NV for Fredensborg Slot, på østsiden af Esrum Sø. Alléens træer var hovedsagelig bøg og de ældste altså nu omkring 300 år gamle.

Frederik IV opførte Fredensborg Slot. Han lod alléen plante i 1720 og fortsatte den på vestsiden af Esrum Sø. Han ægtede i 1695 på faderlig ordre Louise af Mecklenburg, som døde allerede i 1721.

Han giftede sig herefter med Anna Sophie Reventlow. Da det vakte hoffets forargelse, tog parret på udflugt til alléen med Dronningens Bøge for at få lidt fred. Efter sigende skulle idéen til alléen være Anne Sophie Reventlows.

SVAMPEANGREBET

Lige før årtusindskiftet var der kun få bøge tilbage. I 2020 bestod de sidste rester af Dronningens Bøge af en meget stor trestammet bøg ud mod vandet, en mindre bøg med en smal krone øst for den store bøg, samt en bøg på modsat side, hvor det halve af kronen var døende.

Den store bøg og dens nabo havde fælles kronetag og udgjorde et samlet hele.

På den store bøg var der konstateret frugtlegerer af stor kulsvamp (*Kretschmaria deusta*), som er en vednedbrydende sæksporesvamp på levende og dødt løvtræ, herunder især bøg. Sikkerhedsmæssigt er denne svamp en af de mest problematiske, og hastigheden hvormed angrebne træer bryder sammen er kun overgået af tøndersvamp (*Fomes fomentarius*).

Da kulsvamp nedbryder veddet i de nedre dele af stammen og det øverste af de store holderødder, var det forventeligt, at et sammenbrud ville medføre, at træet knækkede tæt på jordoverfladen. Det ville derfor enten vælte i fuld længde ud over badebroen i Esrum Sø (grundet vægten af grene mod øst) eller ned langs kanten af området med borde og bænke syd for træerne.

Mængden af kulsvamp frugtlegerer syntes i første omgang begrænset, så Naturstyrelsen forsøgte at udskyde den nødvendige fældning ved at reducere kronen på den store bøg. Men allerede året efter stod det klart, at kulsvampens angreb var ekspanderende. Det blev derfor besluttet at fælde den store bøg og samtidig fjerne den halvdøde bøg på modsat side.

Dette ville efterlade den sidste bøg alene med en pludselig eksponering for vestenvinden. Selvom denne bøg ikke var angrebet af en vednedbrydende svamp, ville alene den bratte fritstilling medføre en høj risiko for, at træet knækkede eller væltede. Derfor blev denne bøg også fældet.

EFTER FÆLDNING

Naturstyrelsen fortalte om behovet for fældning på deres hjemmeside og et skilt på stedet, måske for at imødegå protester

En stor sidegren var blevet savet af for mange år siden, hvilket havde medført noget lokal barkdød og råd. Men da de mange rodudløb på resten af stammens omkreds var sunde, blev denne skade i første omgang tillagt mindre vægt. Frugtlegermer af kulsvamp blev kun set et enkelt sted på modsat side af stammen, i et område med noget dødt ved mellem to rodudløb. Foto: Hans Erik Lund.

fra publikum. Især den store bøg var meget markant og så umiddelbart fin ud med grøn krone, så det var selvfølgelig svært for udenforstående at se noget problem.

Da den store bøg blev fældet, viste det sig dog, at mængden af råd i stammebasis var langt mere omfattende, end det var forventet. Faktisk må det anses som et mindre mirakel, at bøgen ikke for længst var væltet i en storm. Det var en ubehagelig overraskelse, men understreger, hvorfor stor kulsvamp er frygtet i forhold til vurdering af risikotræer. Svampen er svær at få øje på, og råddet er typisk omfangsrigt, når frugtlegermerne endelig viser sig på ydersiden af træet.

Selvom omfanget af kulsvampråd var tydeligt for alle med forstand på vednedbrydende svampe og træer, blev der alligevel en voldsom opstandelse på sociale medier. Måske fordi det ene af træerne ikke havde råd, men var lagt ned som konsekvens af den nødvendige fældning af den store bøg. Bøgen med den halvdøde krone viste sig også at have råd i den ene side af stammen, mens den anden del var frisk.

Men det var fældningen af den store bøg, som udløste de fleste protester og påstande om, at træet godt kunne have stået længere. Det må dog afvises som rent vrøvl, da fotos af det nyligt fældede træ med al tydelighed viser, at der næsten ikke var noget frisk ved tilbage i bunden af stammen. Selvom råddet måske føles fast, er der kun minimal styrke tilbage i ved med kulsvamp råd.

Fældningen af Dronningens Bøge var derfor rettidig omhu, hvor trist det end måtte være, at de sidste rester af den gamle allé nu ligger som døde stammer på jorden.

INGEN TRÆER LEVER EVIGT

Måske var det i virkeligheden kun den store bøg, som var op mod 300 år gammel, mens de to mindre bøge var yngre, men stadig langt over 100 år. I skovbevoksninger bliver de fleste bøge sjældent mere end 150-200 år, før alder og tøndersvamp får bugt med dem. Solitære bøgetræer kan blive ældre, typisk 300-400 år. Især hvis de har lavtsiddende grene, som kan danne en sekundær krone, hvis toppen af bøgen knækker eller dør tilbage.

Selvom Dronningens Bøge stod relativt frit i et par menneskealder, mindede deres stammebygning mere om skovtræer end om solitære bøge. Måske fordi de i opvæksten stod som en tæt allé og måske endda blev opstammet på det nederste stykke.

Uanset hvad forhistorien er, så var to af bøgene nået til slutningen af deres liv som høje træer. Da placeringen desværre ikke tillod en naturlig udvikling til træruiner via sammenbrud eller stående død, blev fældning det eneste alternativ. Ingen træer lever evigt, derfor skal vi glæde os over alle de flotte, gamle træer, vi har, og passe godt på dem.

KILDER

Naturstyrelsen:

<https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/naturguider/gribskov/historie/>

<https://naturstyrelsen.dk/kontakt-os-lokalt/lokale-nyheder/2022/oktober/farvel-til-kaemperne-ved-dronningens-boege>

Rune, F. (2009) Gribskov. Bind II, side 32.

<https://udinaturen.dk/shelter/5876>

Dronningens Bøge set fra syd i september 2020. Løvfyllden er rimelig, men efterårsfarver er begyndt at vise sig i toppen af kronerne. Læg mærke til den sparsomme beløvning på bøgen i baggrunden, se næste foto. Det kan måske undre, at den store bøg har så flot en krone, trods stort omfang af råd i stammebasis, men det er meget normalt, at der ikke er kronesympomer ved angreb af kulsvamp. Desuden har bøgen fået reduceret kronen før vækstsæson 2021, hvilket typisk giver bedre vandforsyning til den efterladte del af kronen. Foto: Iben M. Thomsen.

Den enlige bøg på nordsiden af stien ned til bådebroen var en tvege, dvs. stammen var delt i to. Den ene halvdel af træet var døende, og da man ikke kan lade et halvt træ stå, måtte det fældes. Foto: Iben M. Thomsen.

Dronningens Bøge set fra nord i februar 2021, den store trestammede bøg længst ude mod søen har fået reduceret kronen, som modtræk til kulsvamp angreb i stammebasis. Foto: Iben M. Thomsen.

De to bøge på sydsiden af stien er fældet i oktober 2022. Foto: Erik Dahl Kjær.

På den store trestammede bøg er næsten hele stammebasis rådden. Der er kun nogle smalle striber af frisk ved, hvor vandtransporten til kronen er foregået. Omfanget af råd oversteg langt det forventede, og det er imponerende, at det er lykkedes skovarbejderne at fælde bøgen sikkert, da der ingen styrke er tilbage i det nedbrudte ved. Foto: Erik Dahl Kjær.

Stubben og den liggende stamme af den store bøg i maj 2024. Her er der dødt ved nok til mange års forbrug for svampe og insekter. Foto: Iben M. Thomsen.

På den indtørrede overflade af stubben fra det nordligste træ kan det være svært at erkende, at der var råd i stammen i området indrammet med gul cirkel. Det var den side af træet, hvor kronen var død. Foto: Iben M. Thomsen.

De ukønnede, grå frugtleger af kulsvamp kan ses flere steder på stubben af den store bøg i foråret 2024. Foto: Iben M. Thomsen.

Trees and Shrubs Online

– en moderne reference til tempererede vedplanter

Trees and Shrubs Online

– a modern reference to temperate woody plants

PETER HOFFMANN

Illustration overfor:

Douglasgraner i den sydøstlige del af Hareskoven, nord for København.
Som ikke-hjemmehørende vil disse træer desværre nok være skovet
inden for en kortere årrække. Foto: Peter Hoffmann.

NOGLE KLASSISKE OPSLAGS- VÆRKER

I mange år var W. J. Beans værk *Trees and Shrubs Hardy in the British Isles* det mest fremtrædende opslagsværk om vedplanter, som med rimelighed kan dyrkes i vores del af verden. Seneste udgave af Beans værk udkom i fire noget uheldterlige bind i 1970'erne med et supplementsbind i 1988 (fig. 1).

En pendant hertil var Gerd Krüssmanns *Handbuch der Laubgehölze* i tre bind, og *Handbuch der Nadelgehölze*, disse blev udgivet i årene 1972 – 1978, ca. 10 år efter kom også en engelsk oversættelse (fig. 2).

Der var vist ikke almindelig enighed om, hvilket af de to værker, der var at foretrække. Begge var udstyret med nogle stregtegninger i teksten, men man måtte bladrede rundt for at finde plancher samlet i sektioner, nogle med tegninger, andre med ofte ret uskarpe fotografier i sort-hvid.

Siden er der naturligvis sket meget. Nye arter er introduceret, andre har fået nye navne, og man kan nu trykke bøger med gode farvebilleder i teksten. I 2009 udgav IDS (International Dendrology Society) bogen *New Trees* skrevet af John Grimshaw og Ross Bayton, som en form for et supplement til ovennævnte værker, men i moderne udstyr (fig. 3).

Andre, men langt mindre omfattende, encyklopædier er også kommet til i årenes løb, fx flere værker skrevet af Michael Dirr (fig. 4).

Der var jo også Det Danske Haveselskabs udgivelse *Havens Planteleksikon*, med undertitlen *Træer og Buske*, oprindeligt som samlesæt af udtagne sider fra månedsmagasinet *Haven*, siden kom to udgaver i bogform i to bind, den seneste i 1997 med farvefotografier (fig. 5).

TREES AND SHRUBS ONLINE

Men et samlet opdateret og moderne udstyret værk har længe været savnet. Det blev erkendt, at en trykt udgave, uagtet den bekvemmelighed og vel også æstetiske nydelse, som mange ville føle ved at have en sådan stående i reolen, ville blive umådelig kostbar og dermed forbeholdt de ganske få. Men det ville også tage rigtig mange år at få en sådan udgivelse udarbejdet, så store dele af indholdet ville snart efter publiceringen være forældet, hvis da ikke allerede længe inden.

Tilgængeligheden for alle og muligheden for løbende at kunne opdatere indholdet førte til en beslutning i IDS om at lave en internetportal, som er åben for alle, *Trees and Shrubs Online*: www.trees-andshrubsonline.org. IDS fik overdraget rettighederne til Beans værk, der sammen med *New Trees* til en begyndelse blev sammenstykket til en digitaliseret udgave med en del redaktionelle kommentarer og tilpasninger, herunder ikke mindst tilføjelser af farvefotografier.

Der blev åbnet for at enkeltpersoner, foreninger, institutioner m.m. kunne sponsere slægter, så der ud over til selve driften af internetportalen kom midler til egentlige nyskrivninger af monografierne om de enkelte arter. I 2017 kom de første af disse, nemlig om slægten *Stewartia* og dens arter, og på nuværende tidspunkt er man vel omtrent en tredjedel af vejen med at skabe denne opdaterede digitaliserede encyklopædi.

Da det er IDS' mål at udbrede kendskabet til og interessen for vedplanter, kan enhver umiddelbart tilgå *Trees and Shrubs Online*, men også frit anvende tekst og billeder til ethvert formål, blot med kildeangivelse.

Fig. 1. W. J. Bean: *Trees and Shrubs Hardy in the British Isles*, 8. udgave i fire bind 1970 – 1980, dertil supplementsbind (af D. L. Clarke) 1988. Foto: Peter Hoffmann.

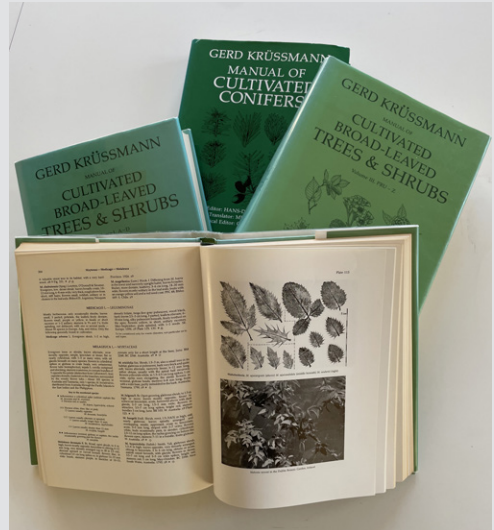

Fig. 2. De engelske udgaver af Gerd Krüssmanns værker. Foto: Peter Hoffmann.

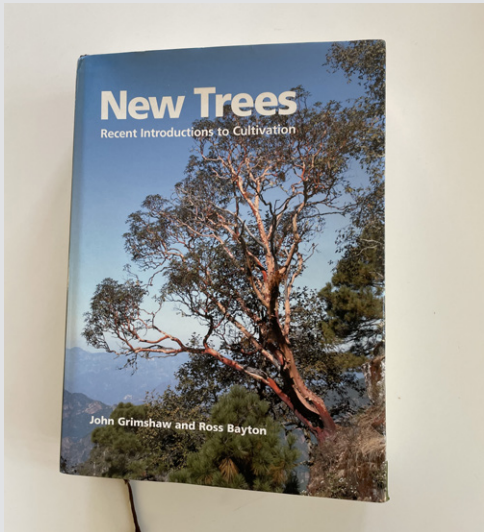

Fig. 3. John Grimshaw og Ross Bayton: *New Trees* 2009. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 4. Diverse encyklopædier af Michael Dirr publiceret i perioden 1997 – 2011. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 5. *Havens Planteleksikon, Træer og Buske* 1997. Foto: Peter Hoffmann.

DANSK DENDROLOGISK FORENINGS FØRSTE SPONSORAT

Bestyrelsen for Dansk Dendrologisk Forening mente, at det var helt naturligt at bruge af foreningens midler til et sådant sponsorat. Den var først tanken, at vi skulle sponsere kæmpetræerne i Californien, *Sequoia* og *Sequoiadendron*, men en anden var åbenbart en anelse hurtigere og sponserede disse slægter lige for næsen af os.

Kunne vi ikke få de højeste træer i verden, så kunne det blive de højeste i Danmark, så i 2022 tiltrådte generalforsamlingen, at Dansk Dendrologisk Forening blev sponsor for slægten *Pseudotsuga*, douglasgran. Man kan ved at gå ind på www.treesandshrubsonline.org og så søge på *Pseudotsuga* ved selvsyn se, at artiklerne, om slægten generelt, men også om dens enkelte arter, er opdateret (det blev de i oktober 2023), og at Dansk Dendrologisk Forening er sponsoren (fig. 6).

Dansk Dendrologisk Forening modtog et rørende takkebrev fra John Grimshaw, hovedredaktøren af *Trees and Shrubs Online* (fig. 7).

Opfordringen i takkebrevet til at supplere med bidrag fra denne del af verden førte til, at to billeder (fig. 8 og 9) blev stillet til rådighed og optaget i artiklen om arten *Pseudotsuga menziesii*.

75 ÅRS JUBILÆUM MARKERES

I 2024, helt præcist d. 4. april, var det 75 år siden, Dansk Dendrologisk Forening blev stiftet. Dette blev markeret ved, at foreningen i forbindelse med Åbent Husarrangementet i Arboretet i Hørsholm i maj plantede et træ, der hidtil har manglet i samlingen, nemlig et japansk rosintræ, *Hovenia dulcis* (fig. 10). Denne art er nærmere omtalt på s. 68.

International Dendrology Society
Trees and Shrubs Online

Search...

Home Advanced Search Plant Index Resources About

Pseudotsuga Carrière

Sponsor
Kindly sponsored by
**Dansk Dendrologisk Forening,
The Danish Dendrology Society**

Credits
Tom Christian & Aljos Farjon
(2023)

Recommended citation
Christian, T. & Farjon, A. (2023), '*Pseudotsuga*' from the website *Trees and Shrubs Online* (treesandshrubsonline.org/articles/pseudotsuga/). Accessed 2024-11-15.

The very distinctive cones of *Pseudotsuga menziesii* with their conspicuously exserted bracts. Yorkshire Arboretum, March 2020. Image John Grimshaw.

A small genus of coniferous trees, here considered to include 4 species and 3[5] varieties, distributed in western North America and eastern Asia. The American *P. menziesii* var. *menziesii* is one of the world's tallest trees and can reach over 100 m; the other North American taxa and the Asian species rarely exceed 50 m and typically develop broad crowns. The bark is distinctive; generally scaly and grey-brown with prominent resin blisters when young, it later thickens considerably taking on a corky appearance and develops deep fissures in the boles of mature trees. Most species retain their lower branches into maturity, though these are commonly shed in mature specimens of *P. menziesii*, which often have massive, clear boles, especially in the wild. Branchlets pubescent or glabrous, prominently grooved, with raised, circular leaf scars. Vegetative buds fusiform-conical, relatively short, covered in red-brown, triangular scales. Leaves needle-like, green.

Family
Pinaceae

Common Names
Douglas Firs
黄杉属 (huang shan shu)

Synonyms
Abletia A.H. Kent

Species Links
Glossary
References

Fig. 6. Opslag i www.treesandshrubsonline.org på slægten *Pseudotsuga*.

International Dendrology Society

Trees and Shrubs Online

Dansk Dendrologisk Forening

6 October 2023

The International Dendrology Society is extremely grateful to the Dansk Dendrologisk Forening for sponsoring the preparation of new text for *Pseudotsuga* for inclusion in IDS Trees and Shrubs Online enabling this important genus to be added to the list of those completed to date. The account has been written by Tom Christian, Assistant Editor and conifer expert, with botanical descriptions by Aljos Farjon, formerly conifer researcher at the Royal Botanic Gardens, Kew. The result is a very thorough review of the four species they recognise: *P. menziesii* and *P. macrocarpa* from North America, and *P. japonica* and *P. sinensis* from Asia.

The contrast between the familiarity and importance of *P. menziesii* and the others is extraordinary. The text makes it clear how extremely rare the Asian species are in cultivation, with tiny numbers of specimens known in western collections, though there have been numerous efforts to introduce them. The few that survive do not tend to look impressive, which must also be a disincentive for others to plant them. The contrast between a vigorous, beautiful *P. menziesii* and these species could not be greater.

Douglas Fir itself is discussed as an ornamental horticultural tree rather than as a timber crop species, as befits the horticultural bias of TSO. Most of the trees in cultivation are the coastal var. *menziesii*, but the authors point to var. *glauca*, from more challenging interior locations where summers are hotter and drier, and winters colder, as a potentially more resilient taxon for coping with climate change and already better suited for much of continental Europe. It has multiple synonyms, but all are 'sunk' into var. *glauca*, including the southernmost Mexican populations, formerly known as *P. lindleyana*.

One of the many great advantages of IDS Trees and Shrubs Online is its flexibility, meaning that additions (or deletions) can be made at any time, there being no need to wait for a second edition. There is a limit to what even expert authors can find in the literature, so it is very much hoped that readers will send information to Trees and Shrubs Online that will enhance it further, to make it as wide-reaching and comprehensive as possible. Comments or observations about the performance of any *Pseudotsuga* in Denmark or elsewhere in mainland Europe would be warmly welcomed.

Please communicate through editor@treesandshrubsonline.org. High resolution images are also welcomed at the same address. Within *Pseudotsuga* we are particularly short of images for *P. sinensis*, and the very many cultivars.

Pseudotsuga is the second large conifer genus to be published on TSO in 2023 – it follows *Podocarpus*, which appeared in July. As for other Pinaceae, *Picea* is in progress, as are the botanical descriptions for *Pinus*, and funding is now in place to start *Larix*. These will join *Abies* and *Cedrus* as published text over the next few years. All add up to form the most reliable text available to guide dendrologists through the 21st Century, made possible by the support of our generous sponsors, including the Dansk Dendrologisk Forening. We very much hope you enjoy reading the text and find it informative and useful.

John Grimshaw

Editor-in-Chief, Trees and Shrubs Online

<https://treesandshrubsonline.org>

Editor-in-Chief Dr John Grimshaw FLS
editor@treesandshrubsonline.org

International Dendrology Society
Hergest Estate Office, Kington, Herefordshire, HR5 3EG
Registered Charity 1178252

Fig. 7. Takkebrev til Dansk Dendrologisk Forening fra John Grimshaw, hovedredaktøren af *Trees and Shrubs Online*.

Fig. 8. Danmarks højeste træ, douglasgranen ved Kongestolen i Silkeborg Sønderskov. Foto: Hans Erik Lund.

NYT SPONSORAT

Tillige godkendte generalforsamlingen i 2024 bestyrelsens forslag om i *Trees and Shrubs Online* at sponsere Paliureae, en tribus (gruppe af nærtstående slægter) inden for familien Rhamnaceae indeholdende slægterne *Hovenia*, *Paliurus* og

Ziziphus. De nyskrevne monografier om disse slægter og deres arter er netop (november 2024) blevet færdiggjort og publiceret, naturligvis igen med angivelse af, at det er Dansk Dendrologisk Forening, der har sponsoreret.

Fig. 9. Danmarks højeste træ optaget fra en drone. Foto: Sune Enevoldsen.

Fig. 10. Ældre og yngre medlemmer af Dansk Dendrologisk Forening påser og hjælper til med, at Gunner Thalberg får plantet Dansk Dendrologisk Forenings jubilæumsgave til Arboretet i Hørsholm. Foto: Iben M. Thomsen, af skiltet: Peter Hoffmann.

Douglasgran

Pseudotsuga menziesii

Douglas fir
Pseudotsuga menziesii

ANDERS KORSGAARD CHRISTENSEN

Illustration overfor:
På den rette jordbund kan douglasgran opnå store dimensioner. Silkeborg Vesterskov.
Foto Søren Fodgaard

Dansk Dendrologisk Forening har valgt at sponsere douglasgran i *Trees and Shrubs Online*, og derfor præsenteres træarten her.

Douglasgranen er et af verdens største træer. Også i Danmark opnår den en større højde end noget andet træ.

På trods af den almindelige betegnelse douglasgran, så er træet er ikke en ædelgran (*Abies*) og heller ikke en egentlig gran (*Picea*). Pseudotsuga betyder falsk *Tsuga* (Hemlock). Artsnavnet stammer fra Menzies, som fandt dette træ i 1790'erne. Det danske navn stammer fra David Douglas, som introducerede træet i Storbritannien og Europa i 1827.

Douglasgranens naturlige habitat er fra det sydvestlige British Columbia til det centrale Californien. Douglasgranen kan opnå en højde af 80 til 90 meter i de nord-amerikanske tempererede regnskove ved Stillehavet.

I Danmark findes mange store eksemplarer. Specielt i Midtjylland i Silkeborgskovene og ved Langesø på Fyn.

Det er tale om et hurtigtvoksende nåletræ, som dog let skades af forårsfrost. Ligesom sitkagranen er douglasgranen meget frostfølsom om foråret. Frosten kan specielt skade douglasgranens top-skud. Douglasgranens evne til at regenerere top-skud er dog stor. Hvad også ses på lokaliteter med megen vind, hvor det oprindelige top-skud er blevet beskadiget.

Douglasgranen anses ikke for at være et specielt resistent over for vind. Specielt i de unge år. Men i takt med at rodnettet over årene udvikler sig, så bliver douglasgranen mere modstandsdygtig over for vind. Hvilket har kunnet konstateres efter flere af de store storme i Danmark i de senere år.

På lokaliteter, hvor specielt rødgranen er væltet, kan douglasgranen blive stående. Sammen med bl.a. en anden

stedsegrøn, lawsoncypressen, (*Chamaecyparis lawsoniana*), som har vist sig overraskende stormfast.

Der står enkelte ældre, ikke særlig store douglasgraner i få af de vestjyske klitplantager. Men naturligvis ikke i første række.

Interessant nok har douglasgranen 13 kromosompar, hvilket er et par mere end hos alle andre slægter i *Pinus*-familien, som har kun 12 kromosompar. Undtagen *Pseudolarix* som har 11 kromosompar.

De første danske træer formodes at være plantet i Forstbotanisk Have i Charlottenlund omkring 1850.

Ifølge Dansk Træregister findes den højeste douglasgran i Danmark i Silkeborg Sønderkov 54,3 meter (2017). Målt af Hans Erik Lund.

Der eksisterer en variant, *Pseudotsuga menziesii* var. *glauca*, som vokser i Rocky Mountains. Den har blåligt farvede nåle og anses for at være mere hårdfør og er det bedste valg for koldere regioner.

I USA anvendes den ofte som juletræ.

Der findes en række sorter af primært den blå douglasgran, som er langsomt voksende og beregnet for haver. De kan i farve kan minde om forskellige sorter af blågran, *Picea pungens*. Blandt de mest udbredte sorter er 'Blue Wonder', 'Densa' og 'Fletcheri'.

Desuden er der var. *caesia*, som benævnes den grå douglasgran. Det er dog kun den grønne douglasgran, som dyrkes i dansk skovbrug. De to andre varianter har lav tilvækst og er mindre sygdomsresistente. Specielt i det danske klima.

Douglasgranen foretrækker en fugtig, men ikke vandlidende, neutral til sur jord. Trives ikke på alkaliske og tørre jorde. Specielt synes sand med varierende lerindhold at være douglasgranens foretrukne jordbundstype, hvad bl.a. kunne forklare dens gode trivsel i Silkeborgskovene.

Douglasgran kendes let på den furede og korkagtige bark. Silkeborg Vesterskov. Foto Søren Fodgaard.

Som ældre er douglasgran temmelig stormfast og giver mulighed for naturlig foryngelse af en række nåletræarter. Tykhøjet Krat syd for Give. Foto Søren Fodgaard.

Douglasgranen har et dybtgående rodnet, som gør den i stand til at trives på lettere, periodisk tørre, jordbundstyper.

Douglasgranen har meget karakteristiske lange spidse brune knopper, som minder om bøgekknopper. Koglerne er meget karakteristiske med tydelige 3-fligede dækskæl mellem kogleskællene.

Douglasgranen anses for at være et lystræ, som kræver lys for at trives. Selv om den i de første leveår, som så mange andre både nåle- og løvtræer, tåler en del skygge.

På de bedre lokaliteter i Danmark forynger douglasgranen sig selv.

Monokulturer af douglasgranen i skovbruget ses sjældent. Oftest plantes douglasgranen i kulturer sammen med rødgran.

Det er væsentligt at være opmærksom på proveniens. Frø fra British Colum-

bia, Vancouver Island samt fra staten Washington på Cascadebjergenes vestside synes at trives bedst i Danmark.

Trivsel og sygdomsresistens varierer ganske meget mellem de enkelte provenienser. Og også mellem individer fra samme proveniens. Det er især angreb af svampen sodskimmel, som kan være et problem på fugtige lokaliteter med stillestående luft.

Desuden skades douglasgranen i nye plantninger ofte af hjortevildt.

Det er bemærkelsesværdigt, at douglasgranen regnes for at være en af de bedste mulddannere blandt nåletræerne. Og Mar Møller anfører, at douglasgranen endog er en bedre mulddanner end flere løvtræer.

Douglasgranen har stor betydning som tømmertræ. Specielt i Nordamerika. Benævnes ofte som Oregon Pine.

LITTERATUR

Bloom, Adrian: Gardening with Conifers, 2001

Bitner, R.: Designing with Conifers, 2011

Dansk Dendrologisk Forening: Dansk Træregister <https://dendron.dk/dtr/>

Hilliers Manual of Trees and Shrubs, Sixth Edition, 1996

Mitchell, Alan: Træer i Nordeuropa. Dansk bearbejdning af Søren Ødum, 1977

Møller, Carl Mar: Vore skovtræarter og deres dyrkning, 1965

Møller, P. Friis ed.: Naturen i Danmark. Skovene, 2010

Nørrevang, A., Meyer, T., Kehler, S. eds.: Danmarks Natur, Bind 6, Skovene, 1969

Rushforth, Keith: Trees of Britain & Europe, 1999

Rushforth, Keith: Conifers, 1987

Danmarks højeste træ er en douglasgran i Silkeborg Sønderskov, målt til 54,3 m i 2017. Foto 2018, Søren Fodgaard.

Formandsberetning for Dansk Dendrologisk Forening 2023

aflagt på generalforsamlingen d. 19. marts 2024

AKTIVITETER 2023

Efter generalforsamlingen afholdt 28. marts holdt foreningens næstformand professor Erik Dahl Kjær et underholdende og informativt foredrag om status for asketoptørren.

Foreningens medlemmer var inviteret til at deltage i en tur d. 28. juni arrangeret af Iben Thomsen for DSPS (Dansk Selskab for Plantesygdomme og Skadedyr) til Alnarp arboretet mellem Malmø og Lund. Kun fire medlemmer fra Dansk Dendrologisk Forening deltog. Det var vist egentlig lidt ærgerligt, for det havde været en udbytterig tur, hvor man havde set masser af også sunde og raske træer.

Tilsvarende var medlemmerne af DSPS inviteret med til turen arrangeret af Iben Thomsen og Gunner Thalberg til J.C. Jacobsens have (Carlsberghaven) og Vestre Kirkegård i Valby d. 26. august. Der var et ganske stort fremmøde til denne herlige tur i dejligt vejr. Mon ikke denne tur fik bevirket, at vi endelig fandt ud af, hvilket træ det var, Dansk Dendrologisk Forening i 1999 plantede til ære for Søren Ødum, nemlig en amerikansk trompetkrone, *Catalpa speciosa*.

Efter noget beskedne fremmøder ved de forrige julemøder, så var det glædeligt at henvend 30 medlemmer var mødt op til julemødet d. 28. november, hvor Henning Looft holdt et levende foredrag om anvendelsen og betydningen af træer i bymiljøer.

PLANLAGTE MEDLEMSAKTIVITETER 2024

Der er vist tradition for, at formanden her i årsberetningen omtaler de kommende medlemsaktiviteter, selv om de vel egentlig hører under dagsordenens punkt om virksomhedsplanen.

Som det allerede fremgår af det brev, der blev udsendt til medlemmerne sammen med indkaldelsen til generalforsamling samt kontingentopkrævningen, har vi følgende arrangementer på programmet:

D. 5. maj kl. 12.15 markeres foreningens 75-års jubilæum ved, at vi planter et træ i Arboretet i Hørsholm. Dette sker i forbindelse med Åben Dag arrangementet, så andre fremmødte således kan stifte bekendtskab med vores forening.

D. 5. juni kan medlemmer af foreningen deltage i den tur rundt i Botanisk Have i Århus, som finder sted i forbindelse med, at Gerlevparkens Venner holder deres årlige udflugt.

D. 8. juni kl. 10.00 mødes vi på parkeringspladsen ved Liselund på Møn. Efter en rundgang blandt de store gamle eksotiske træer i den romantiske have fortsætter vi til Jydelejet og Klinteskoven. Erik Dahl Kjær har stået for planlægningen, så det bliver en tur, vi virkelig kan glæde os til, med mange spændende faglige indslag fra forskellige medvirkende. Danske Forstkandidaters Forening (DFF) og Dansk Selskab for Plantesygdomme og Skadedyr (DSPS) er medarrangører.

D. 7. september kl. 13.00 skal vi til Farum Lillevang og besøge Filet'en med en del eksotiske træer og den gamle og længe urørte bølgebevoksning omkring Kaffehøj. Iben Thomsen er arrangør.

D. 26. november har vi planlagt at holde vores traditionelle julemøde, men foredragsholder og emne er endnu ikke fastlagt.

Vi vil sende en forespørgsel til Carlsbergfondet, om Dansk Dendrologisk Forening i anledning af 25-året for plantningen og sit eget 75-års jubilæum må opsætte en lille plade ved det "genfundne"

Den 8. juni 2024 var foreningen på ekskursion til Møn, bl.a. Liselund og Jydelejet. Liselund er bl.a. kendt for flere store ægte kastanjer. Foto: Søren Fodgaard.

ærestræ for Søren Ødum i J.C. Jacobsens Have. I bekræftende fald forestiller vi os, at afsløringen kan ske midt på sommeren, når træet blomstrer overdådigt.

Men som altid: Følg med på vores hjemmeside www.dendron.dk for opdateringer og eventuelle ændringer. Eller endnu bedre: Sørg for, at vi har din e-mail-adresse, så du kan få direkte besked.

UDLANDSEKSKURSION

Vi må erkende, at der i bestyrelsen ikke er ressourcer til arbejdet med at planlægge en længere udlandsekskursion. Der hersker måske også lidt tvivl, om der i medlemsskaren stadig vil kunne opnås en tilstrækkelig tilslutning til en sådan. Vi vil foreslå et medlemskab af IDS (International Dendrology Society) til de medlemmer, som gerne vil på udlandsrejser med dendrologiske temaer.

VEDTÆGTSÆNDRINGER

Som det fremgår af dagsordenen, vil vi senere behandle bestyrelsens forslag til

Jydelejet på Møn. Foto: Søren Fodgaard

reviderede vedtægter for foreningen. Man kan sige, at målet er at bringe vedtægterne ind i dette årtusind og få dem i overensstemmelse med den praksis, der længe har hersket.

I lyset af arbejdet med og omkostningerne ved at udsende fysiske breve til medlemmerne er hensigten, at kommunikation fremover vil ske pr. e-mail og via vores hjemmeside, og at kontingentbetalingen også kommer til at blive moderniseret.

Desuden stilles der i de nuværende vedtægter ret specifikke krav til bestyrelsen i form af registrering og referering af diverse foreningsaktiviteter. Der er tale om krav, der alligevel ikke har været arbejdsmæssige ressourcer til at opfylde i mange år, og forventeligt heller ikke vil blive det i fremtiden. Disse krav vil så ikke fremgå eksplicit af de nye vedtægter.

ÅRSSKRIFT

Vores redaktør Søren Fodgaard fik i samarbejde med Leif Bolding sikret, at vi i efteråret 2023 kunne udsende et samlet årsskrift for de to år 2022 og 2023. Det blev denne gang med en vægtning på eksotiske træer, hvor det lykkedes at bringe artikler fra andre end de mere velkendte bidragsydere.

Specielt bemærkes den ret lange og rigt illustrerede artikel om dyrkning af frostfølsomme træer forfattet af Martin Reimers, som vi har inviteret til at holde foredrag her efter generalforsamlingen. Der foreligger allerede mange mere eller mindre faste tilsagn om artikler til det næste årsskrift, så forventeligt vil der være basis for udsendelse af et sådant sidst på året.

NÅLETRÆER I DANMARK OG NORDEN

Denne bog blev udgivet i 2009, den blev genoptrykt nogle år efter, men har længe været udsolgt. Vi har i bestyrelsen i flere

år drøftet at få udarbejdet en ny udgave, suppleret med arter, der så at sige mangler, fordi arter, der kun optræder i haver og parker, ikke omtales.

Den botaniske taksonomi, ikke mindst inden for nåletræer, har siden bogens udgivelse undergået en del ændringer, og endelig må bogens udstyr, en indlagt CD, vist siges allerede at være overhalet af udviklingen, hvem kan efterhånden overhovedet afspille en CD?

Hovedproblemet har hidtil været at få hul på copyright-problematikken, fordi bogens forfatter Knud Ib Christensen jo ikke lever mere. Men dette skulle nu være afklaret, desuden har vi sikkerhed for, at filerne – ikke mindst med illustrationerne – stadig findes, så det skulle være muligt at få lavet en ny udgave.

Vi vil foreslå generalforsamlingen, at der afsættes kr. 100.000 i budgettet til formålet. Bestyrelsen har kontakt til en person, der kan forestå den faglige opdatering, og vi vil undersøge, hvordan en udgivelse kan ske. Vi vil selvfølgelig afdække mulighederne for økonomisk støtte til udgivelsen fra andre kanaler.

TREES AND SHRUBS ONLINE

For et par år siden tiltrådte generalforsamlingen, at Dansk Dendrologisk Forening støttede internetportalen Trees and Shrubs Online ved at sponsere slægten douglasgran, *Pseudotsuga*. Det tog noget tid at få nyskrevet monografien, men den har nu ligget på internetportalen i nogle måneder og med tydelig markering af, at det er os, der har sponsoreret. Foreningen har fået en takkeskrivelse fra redaktøren, som det er tanken at bringe i det næste årsskrift sammen med en artikel om douglasgran ud fra en mere dansk synsvinkel.

I forbindelse med donationen af træet til Arboretet i Hørsholm i anledning af foreningens 75-års jubilæum foreslår

bestyrelsen, at vi i Trees and Shrubs Online sponsorerer den tribus (gruppe af ret nærtstående slægter), som det plante-de træ tilhører.

TRÆREGISTERET

Et stort og vigtigt aktiv i vores forening er vores Træregister, som Hans Erik Lund har stået for i nu over en halv snes år, og som stadig vokser i omfang og i faciliteter. Jeg kan kun opfordre alle til at gå ind på foreningens hjemmeside og udforske Træregisteret.

Hans Erik Lund lægger virkelig mange årlige timer i arbejdet, både i felten og foran computeren. Til de seneste to års skrifter har Hans Erik Lund skrevet interessante artikler om nogle af de træer, man kan finde i Træregisteret.

FONDEN FOR TRÆER OG MILJØ OG GERLEVPARKEN

Det er snart to år siden, at Fondens repræsentantskab vedtog den fundatsændring, som betyder afskaffelse af repræsentantskabet og derved en forenkling af organiseringen af Fonden for at bringe den mere i overensstemmelse med Fondens nuværende volumen.

Vi afventer stadig Civilstyrelsens behandling, indtil nu har vi kun modtaget beklagelser over de gentagne udsættelser. Det havde været rart at have haft en afklaring, inden Fonden til juni markerer sit 50-års jubilæum.

Den helt dominerende opgave for Fonden for Træer og Miljø har længe været – og må fortsat forventes at være – driften og den videre udvikling af Gerlevparken. De i 2022 igangsatte bygningsforbedringer i Gerlevparken, et udvidet opholdsrum for de frivillige i Gerlevparkens Venner, en større garage til maskinpark samt et handicapt toilet er nu færdiggjorte, stort set alene med frivillig arbejdskraft fra Venneforeningen.

Venneforeningen – og vist også de mange besøgende – har et naturligt fokus på rosenhaverne, og der er nu planer om at bygge nogle stativer til klatreroserne. Dertil har Fonden for Træer og Miljø ikke tilstrækkelige midler, så Venneforeningen må søge støtte dertil andetsteds.

Men der finder stadig også enkelte nyplantninger af eksotiske træer sted i Gerlevparken. Desuden foregår der nogle observationer af asketoptørre, og vi har givet tilladelse til udtagelse af nogle boreprøver af de ægte kastanjetræer i forbindelse med et forskningsprojekt.

Fonden har dog også i 2023 givet støtte til et projekt om forbedring af udenomsarealerne ved Aalborg Katedralskole med 25.000 kr., og til indkøb af nye træer og buske til Geografisk Have i Kolding er doneret 15.000 kr. Som sædvanligt er der også doneret 10.000 kr. til Træregisteret.

Fondens forretningsudvalg har i øvrigt besluttet at markere 50-års jubilæet ved at donere et træ til udvalgte træsamlinger rundt omkring i landet.

HJEMMESIDE

Vores webmaster Leif Bolding sikrer som altid, at foreningens hjemmeside teknisk fungerer upåklageligt, selve indholdet på hjemmesiden har han naturligvis ikke ansvaret for. Leif Bolding har foretaget den tilpasning af hjemmesiden, som var nødvendig for at den også kunne fungere godt, hvis den tilgås fra en iPhone.

ARNE VAGN JAKOBSEN

Almindeligvis markerer vi ikke eksplicit medlemmers bortgang. Men med Arne Vagn Jakobsen, der døde d. 1. december 2023 i en alder af 81 år, gøres nu en undtagelse.

Han var vist kendt af de fleste i Dansk Dendrologisk Forening, både som deltager i en del af foreningens ekskursioner indenlands og udenlands, hvor han på

sine egne stilfærdige måde kunne øse af sit imponerende kendskab til planter, men også som indehaver af planteskolen i Glamsbjerg, hvor man ofte kunne have held med at skaffe sig et helt specielt træ, som man ellers nærmest havde opgivet at få fat i.

Der er sat initiativer i gang med henblik på at redde planter fra hans planteskole. Den er dog nu ganske forfalden, for Arne var desværre i sine sidste år stærkt svækket både fysisk og mentalt, og han var derfor slet ikke mere i stand til at passe sine planter.

Dansk Dendrologisk Forening sendte en buket til Arnes bisættelse, og det er planen, at han vil blive mindet i det kommende årsskrift.

MEDLEMSSITUATIONEN

Af det regnskab, som foreningens kasserer Carl Jensen vil fremlægge om lidt, vil det fremgå, at der i 2023 er modtaget kontingentbetaling fra 202 medlemmer, lidt færre end året før. Dertil kommer foreningens livsvarige medlemmer, en medlemsgruppe der i sagens natur ikke vokser, da et livsvarigt medlemskab ikke har kunnet tegnes i de seneste 25 år.

Vi er altså fortsat i den situation, at medlemstallet er ganske let faldende, et vilkår, vi deler med de fleste foreninger af samme type som vores.

AFRUNDING

Netop nu består Dansk Dendrologisk Forenings bestyrelse ud over foreningens

formand Peter Hoffmann, af næstformand Erik Dahl Kjær, kasserer og medlemsregistrator Carl Jensen, sekretær Gunner Thalberg, redaktør Søren Fodgaard, Hans Erik Lund med særligt ansvar for Træregisteret, og i øvrigt Anders Korsgaard Christensen, Iben Margrete Thomsen og Solveig Marie Ydegaard, sidstnævnte har dog på grund af familieførøgelse m.v. ikke haft mulighed for at deltage i bestyrelsesarbejdet i det seneste år.

Revisorer har været Jens Bech Jensen og Joel Klerk, revisorsuppleant Niels Juhl Bundgaard Jensen.

Tak til alle for den helt frivillige og ulønnede arbejdsindsats.

Vi må fortsat opfordre medlemmerne til aktivt at deltage i arbejdet i foreningen, altså ikke kun komme med de gode ideer, men også udføre dem, det være sig planlægning af ekskursioner eller skrivning af artikler – herunder ekskursionsreferater – til årsskriftet.

Lige nu er der de facto to vakante pladser i bestyrelsen, og vi må desuden nok forvente, at nogle af de nuværende bestyrelsesmedlemmer ikke ønsker at genopstille, når deres valgperiode udløber. Nu og i årene, der kommer, vil der altså være et stort behov for nye kræfter i bestyrelsen.

Peter Hoffmann

formand for Dansk Dendrologisk Forening

Generalforsamling i Dansk Dendrologisk Forening 2024

Generalforsamlingen fandt sted d. 19. marts 2024

Valg af dirigent. Anders Korsgaard Christensen blev foreslået, han takkede for valget. Anders konstaterede, at mødet var indkaldt rettidigt. Han gav ordet til formand Peter Hoffmann, som læste sin beretning op (se de foregående sider).

REGNSKAB OG ÅRSSKRIFT

Derpå præsenterede kasserer Carl Jensen regnskabet. Formuen er vokset, hvorfor bestyrelsens forslag om at bekoste et genoptryk af bogen *Nåletræer i Danmark og Norden* gav ekstra god mening. Det blev vedtaget af forsamlingen, i det hele taget blev alle bestyrelsens fremlagte forslag vedtaget.

Fremover sker kommunikationen – herunder opkrævninger med medlemmerne via e-mail, ikke brev. Man skal holde sig opdateret via hjemmesiden.

Status for kommende årsskrift blev fremlagt af redaktør Søren Fodgaard. Sidste årsskrift dækkede to år, intentionen er at få et udgivet i 2024. Det skulle der blive rigeligt med materiale til. Søren opfordrede til, at folk meget gerne måtte bidrage med artikler til årsskriftet.

Der var ingen medlemsforslag.

VALG

Solveig Ydegaard, Erik Dahl Kjær og Iben Thomsen var på valg.

Solveig genopstillede ikke. Erik og Iben modtog genvalg og valgtes på ny.

Der var to ledige pladser i bestyrelsen. Tine Stenfalk og Lars Birck Pedersen blev foreslået af bestyrelsen. De blev begge valgt. Tine for 1 år og Lars for 3 år.

Som revisorer blev Jens Bech Jensen og Joel Klerk genvalgt. Niels Juhl Bundgaard blev genvalgt til revisorsuppleant.

EVENTUELT

Under eventuelt fik Peter Ole Kvint ordet. Han mente at sibirisk elm – *Ulmus pumila* – bør regnes som vildtvoksende i Danmark. Peter havde små eksemplarer af elmen med, hvoraf nogle vistnok blev besluttet at plante i Arboretet for nærmere vurdering.

FOREDRAG

Efter generalforsamlingen gav Martin Reimers et foredrag med titlen: *Nye eksotiske træer og buske fra den sydlige halvkugle*.

Med de stadigt mildere vintre er gammelkendte arter af eksoter blevet interessante igen. De kommer fra så fjerne egne som New Zealand, Australien, Chile, Argentina og Sydafrika. En Georg Schlätzer har været meget ihærdig med at introducere eksoter, men også kendte navne som Søren Ødum, Poul Søndergaard og Jette Dahl Møller blev nævnt.

Af nye sorter fra ekspeditionerne kan nævnes *Fuchsia magellanica* og *Escallonia rubra*.

Martin anbefalede godt dræn, læ og en nordvæg for at lykkes med eksoter.

Blandt hans favoritter hørte: *Hakea lissosperma*, *Nothofagus betuloides*, *Olearia × haastii*, *Fuchsia regia* subsp. *reitzii* og *Eucalyptus perriniana*.

Det var tydeligt at Martin brændte for eksoterne, hvilket gjorde at her var inspiration at hente, både for de øvede og de mere grønne. De omkring 25 fremmødte var godt underholdt.

Gunner Thalberg

Nye træer i Gerlevparken 2023

Tekst og foto: Peter Hoffmann

I efteråret 2023 fik vi i Gerlevparken plantet den *Catalpa*, som Flemming Elsborg havde doneret. Denne blev beskrevet nærmere i foregående årsskrift, men med tvivl om hvilken specifik art, der var tale om. Men nu, hvor den har vokset sig lidt større, vil jeg tro, at der er tale om arten *C. bignonioides*, altså den oftest sete art af *C.* her i landet.

Liquidambar styraciflua 'Combi's Upright' blev sat som erstatning for den *L. s.* 'Corky', som blev plantet i 2021, men som ikke kom gennem den tørre sommer 2022. Der er altså tale om to forskellige kloner, som har det fælles, at de begge skulle få særligt gode efterårsfarver (disse vil dog altid være afhængige af forhold som jordbund og vejr).

Fig. 1. *Liquidambar styraciflua* i efterårsdragt. Fra forfatterens have.

Sorten 'Corky' har så særligt udprægede korkvinger på sidegrenene, hvor 'Combi's Upright' er kendetegnet ved en særlig opret vækst. Der vil altid være vanskeligheder forbundet med anskaffelse af helt specifikke sorter. Ofte må man tage, hvad der lige er, og det er årsagen til, at det ikke blev samme sort, som blev erstatningen.

Af slægten *Liquidambar* (i snæver betydning, *sensu stricto*) findes fire arter: Den nok bedst kendte af disse arter er *L. styraciflua* (fig. 1), der stammer fra det sydøstlige USA og et stykke ned i Mellemamerika. Amerikanerne kalder den gerne *Sweetgum* efter de lidt klistrede piggede frugter.

Fra det sydvestlige Tyrkiet og Rhodos kommer *L. orientalis*; lige som for en del andre arter med et lille udbredelsesområde i Middelhavsregionen kan der være tale om et relikvium efter istiderne. Dette kunne bekræftes af det forhold, at arten faktisk er rimeligt hårdfør helt oppe på vore breddegrader.

I det sydøstlige Kina finder man *L. acalycina* (fig. 2) og *L. formosana* (fig. 3), disse arter er dog knapt hårdføre her i landet. De fire arter er alle løvfældende træer med indskårne blade, der får dem til at ligne arter af *Acer* (løn).

Tidligere har *Liquidambar* været regnet hørende til Hamamelidaceae (trodnødfamilien), men den blev sammen med slægten *Altingia* udskilt herfra i familien Altingiaceae.

Slægten *Altingia* rummer 11 arter, men selv om de alle er stedsegrønne og blade er hele – ingen er hårdføre her i landet – så er slægten *Altingia* siden blevet inkluderet i slægten *Liquidambar*. Denne slægt opfattes således nu (i bred betydning,

Fig. 2. *Liquidambar acalycina*. Fra forfatterens have.

Fig. 3. *Liquidambar formosana*. Fra forfatterens have.

sensu lato) som havende 15 arter, men den er dermed også den eneste slægt i familien Altingiaceae. Så lidt paradoksalt er denne familie altså nu navngivet efter en slægt, som ikke mere anerkendes.

Cercis siliquastrum er naturligt udbredt i Middelhavsområdet, men er på grænsen til at kunne klare sig her i landet. Det danske navn er *judastræ*, på engelsk og tysk haves tilsvarende *Judas Tree* og *Judas-baum*.

Det har givet anledning til den myte, at træet hedder sådan, fordi det var det træ, hvori Judas hængte sig efter at have forrådt Jesus. Men denne myte er opstået på et helt forkert grundlag: For trivialnavnene stammer fra en misopfattelse af det franske betegnelse *Arbre de Judée* (træ fra Judæa). I øvrigt ville dette ret spinkle og oftest nærmest buskformige træ vist næppe have være særlig velegnet til Judas' formål.

Arten har en ofte ganske overvældende

blomstring med rødviolette blomster samtidigt med løvspring. Blomsterne sidder ikke på de unge skud, men på allerede forveddede kviste og grene (fig. 4 og fig. 5), et fænomen, der kaldes *cauliflori*, og som generelt mest kendes fra tropiske arter. Der er en teori om, at denne blomstringsform er udviklet for at lette bestøvning ved hjælp af flagermus. Bladene

Fig. 4. *Cercis siliquastrum* med blomstring siddende på større gren. Blomsterfarven er noget lysere end oftest set, så der er muligvis tale om en selekteret form. Fra forfatterens have.

Fig. 5. *Cercis siliquastrum* med frugter fra samme år og fra året før hængende inde langs grenene. Fra forfatterens have.

er nyreformede med en smuk blålig grøn farve og ofte med fine gule høstfarver.

Slægten *Cercis* forekommer også i Østasien med ca. otte arter, samt i Nordamerika med to arter, hvor *C. canadensis* nok opfattes som den mest hårdføre art i slægten, især ses sorten 'Forest Pansy' i handlen. Slægten tilhører den store ærteblomstfamilie (Fabaceae).

Fig. 6. Frugter fra *Hovenia dulcis*. Fra forfatterens have.

Hovenia dulcis kaldes japansk rosintræ efter de kødede fortykkelser, der dannes på de stilke, som bærer selve de små frugter (fig. 6). Disse fortykkelser er spiselige, rå eller tørrede, smagen angives netop at være som rosiner med anstrøg af kanel.

Men da arten tilhører Rhamnaceae (tørstetræfamilien) bør man nok være lidt tilbageholdende med at indtage større mængder. Denne familie er jo kendt for at indeholde arter, hvoraf flere udnyttes til fremstilling af afføringsmidler.

Midt på sommeren bærer træet smukke hvide duftende blomster. Arten må nok regnes på sin nordgrænse her i landet, i Forstbotanisk Have i Charlottenlund står et efter danske forhold ganske stort og veludviklet træ (fig. 7).

Der er ikke rigtig enighed blandt taksonomer om antallet af arter i slægten *Hovenia*, arterne er under alle omstændigheder ret ens, så konklusionen kan meget vel være, at *H. dulcis* er den eneste art. Den stammer fra det østlige Asien,

Fig. 7. Blomstrende *Hovenia dulcis*. Forstbotanisk Have i Charlottenlund.

Fig. 8. *Nothofagus antarctica*. Arboretet i Hørsholm.

men fordi den har været i kultur i lang tid, er det svært at fastslå det præcise naturlige udbredelsesområde.

Nothofagus antarctica, antarktisk sydbøg, er et af de få træer fra den sydlige halvkugle, som kan dyrkes uden videre vanskelighed her i landet. Det stammer fra det sydlige Sydamerika, og de provenienser, vi dyrker, kommer oftest helt nede fra Ildlandet, Tierra del Fuego.

Træet har ganske små blanke, bølgede friskgrønne blade (fig. 8), som sammen med de ret undseelige blomster udsender en ganske behagelig duft, der nok især bemærkes en let fugtig forårmorgen. Duften ses beskrevet med forskellige termer: Balsamisk, urte-agtig, som honning og kanel, ja duften kan være vanskelige at sætte ord på.

De yngre grene er glatte, mørkebrune med lyse tværstriber og kan ligne kirsebærtræets, barken på stammen bliver efterhånden ganske grov og afskallende. Man kan ofte se grupper af de små blade siddende helt inde på stammerne (fig. 9).

Væksten kan i øvrigt være ganske krogget og ofte ret nedliggende, så vil man have et mere opret træ, vil det være en

Fig. 9. *Nothofagus antarctica* med blade siddende inde på stammen. Arboretet i Hørsholm.

god idé at have det bundet op til en stok under dets opvækst.

Både det videnskabelige navn *Nothofagus* (hvor "nothos" er oldgræsk for "bastard", så måske begik Carl Ludwig Blume en fejl, da han navngav slægten i 1850, idet det er "notos" – altså uden *h* – som er oldgræsk for "syd") og det danske navn sydbøg viser, at slægten tidligere har været regnet til Fagaceae (bøgefamilien, også kaldt skålfrugtfamilien), men den er nu udskilt i sin egen familie Nothofagaceae.

Til gengæld er slægten *Nothofagus* så – i hvert fald af nogle taksonomer – blevet opdelt i fire slægter: *Fuscospora*, *Lophozonia*, *Nothofagus* og *Trisyngyne*, som tilsammen rummer ca. 40 arter, kun få af arterne er tilstrækkeligt hårdføre hos os. Men da flere af disse slægter forekommer på begge sider af det sydlige Stillehav, altså såvel i Australien – herunder Tasmanien, Ny Guinea, Ny Kaledonien og New Zealand – som i Sydamerika, må det tages som en bekræftelse på teorien om det sydlige superkontinent Gondwanaland, der for ca. 125 millioner år siden blev opløst i de sydlige kontinenter, vi kender i dag.

Fonden for Træer og Miljø holder 50-års jubilæum

Peter Hoffmann

Fonden for Træer og Miljø blev stiftet d. 10. november 1974, og 50-års jubilæet kan således fejres i 2024.

JUBILÆUMSARRANGEMENTET I GERLEV

Den 16. juni 2024 blev afholdt et arrangement for et udvalg af personer, som gennem årene på forskellig måde har medvirket i Fondens arbejde. Kort forinden havde Civilstyrelsen omsider godkendt ansøgningen om Fondens fundatsændring, så arrangementet blev samtidig en lejlighed til at tage afsked med og sige tak til resterne af repræsentantskabet.

Vi startede i Gerlevparken med at beundre det nu færdiggjorte byggeri. Her er det i hovedsagen frivillige fra Gerlevparkens Venner, i særdeleshed Svend Aage Jensen og Bent Ottesen, der har såvel projekteret som bygget en udvidelse af garagen til maskinerne og opholdsrummet til de frivillige samt et handicap toilet.

Dernæst bevægede vi os ud i parken, gennem de skønne rosenhaver, som stod så smukke og velplejede i kraft af de frivilliges store arbejde. Dernæst gik vi ind i Den Gamle Park, hvor en del lidt usædvanlige træer er blevet plantet i de senere år.

I anledning af jubilæumsåret havde forretningsudvalget besluttet denne gang at give Den Grønne Pris til to modtagere, der således hver fik et ærestræ i Gerlevparken.

De to modtagere var *Katherine Richardson* og *Niels Juhl Bundgaard Jensen*. Katherine var formand for Fonden og Niels var formand for dens forretningsudvalg i den

vanskelige periode efter finanskrisen i 2008. Fondens økonomi var på det tidspunkt virkelig presset, fordi indtægterne, der hovedsageligt udgjordes af afkastet af formuen, slet ikke mere kunne dække de udgifter, som Fonden havde sat sig i.

Katherine og Niels gik i front med indsatsen for at opstramme Fondens økonomi ved blandt andet at frasælge ejendomme og nedbringe de løbende udgifter til drift af Fonden og Gerlevparken. Man må vist erkende, at uden den bedrift ville der nok slet ikke have været noget jubilæum at fejre i år.

Fig. 1. Katherine Richardson ved sit ærestræ, *Pterostyrax psilophyllus* var. *leveillei*. Foto: Hans Erik Lund.

Fig. 2. Niels Juhl Bundgaard Jensen ved sit ærestræ, *Sequoia sempervirens* 'Martin'. Foto: Hans Erik Lund.

Katherine fik som ærestræ en særlig type af epauletræet, en *Pterostyrax pilophyllus* var. *leveillei*, som stammer fra Guizhou-provinsen i det sydvestlige Kina (fig. 1). Denne særlige varietetets blade beskrives som fiskehalelignende, så det kan – måske lidt søgt – opfattes som en reference til Kathrines profession som marinbiolog.

Niels' ærestræ er en *Sequoia sempervirens* 'Martin', en efter sigende særligt hårdfør klon af rødtræ (redwood), kæmpe træet fra Californien, som er den art, de højeste træer i verden tilhører (fig. 2). Så dette træ må være et passende valg til Niels, der er forhenværende skovrider i Silkeborgskovene, hvor Danmarks højeste træ står, nemlig en ca. 56 meter høj *Pseudotsuga menziesii*, douglasgran.

Begge ærestræer blev plantet i 2022 i Gerlevparken, og arterne er derfor beskrevet lidt nærmere i artiklen om de nye træer i Årsskriftet 2022-23 s. 76.

Gerlevparkens Venner bød derefter på en lille forfriskning, og vi fortsatte til Gerlev kro med frokost for jubilæumsgæsterne.

JUBILÆUMSTRÆERNE

Fondens forretningsudvalg havde i øvrigt valgt at markere jubilæet ved at donere et træ til udvalgte botaniske samlinger rundt omkring i landet. Delvist på baggrund af indhentedede ønsker fra modtagerne endte vi med at forære i alt syv træer:

FORSTBOTANISK HAVE I CHARLOTTENLUND
Nothofagus antarctica, antarktisk sydbøg (fig. 3). Denne art er omtalt s. 69.

LANDBOHØJSKOLENS HAVE
PÅ FREDERIKSBERG

Alangium chinense. Denne art i kornelfamilien, Cornaceae, er vist stort set

Fig. 3. *Nothofagus antarctica*, Fondens jubilæumstræ i Forstbotanisk Have i Charlottenlund. Forhåbentlig passer talemåden: "Planter du et træ, får du en pind, men planter du en pind, får du et træ." Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 4. *Alangium chinense* plantet på et lunt sted i Landbohøjskolens Have på Frederiksberg. Foto: Peter Hoffmann.

ukendt her i landet. I naturen forekommer arten i et bredt bælte omfattende både det centrale Afrika og det sydøstlige Asien.

Træet er knapt hårdført hos os, og det vil nok snarere udvikle sig til en bred busk end til et egentligt træ. Derfor er det i Landbohøjskolens Have blevet plantet på et godt beskyttet sted tæt på en sydvestvendt mur (fig. 4). Arten har smukke blade med spidse lapper (afrikanske provenienser siges at have blade uden lapper), og det får fine hvide, nærmest rørformede blomster.

ARBORETET I HØRSHOLM

Tilia kiusiana (fig. 5). Denne art er omtalt s. 15-16.

KULTURBOTANISK HAVE I ODENSE

Betula kweichowensis subsp. *fansipanensis*. Det var naturligt til Kulturbotanisk

Fig. 5. *Tilia kiusiana*, som stammer fra Arne Vagn Jakobsens planteskole, plantet i Arboretet i Hørsholm. Det kan jo ende med at blive et ganske stort træ, se fig. 5 s. 16. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 6. Fondens jubilæumstræ, *Betula kweichowensis* subsp. *fansipanensis*, her lige plantet i Kulturbotanisk Have i Odense. Foto: Peter Hoffmann.

Have netop at vælge en art af *Betula*, birk, fordi haven i forvejen har en ganske omfattende samling af denne slægt. Da denne samling er placeret ret lavt ned mod Odense å, og derfor desværre ofte er udsat for oversvømmelser, blev Fondens jubilæumstræ plantet noget længere oppe i haven på en ganske fremtrædende plads (fig. 6).

Arten kommer fra det sydlige Kina, og den udmærker sig særligt ved, at det nyudsprungne løv har en smuk rosa farve. Men også de lange rakler, barken, der synes næsten metallisk, og løvets nydelige efterårsfarve er nævneværdige egenskaber.

GEOGRAFISK HAVE I KOLDING

Sycopsis sinensis. Arten stammer fra Kina, den er monotypisk (eneste i sin slægt) i *Hamamelidaceae*, troldnødfamilien, og den kan netop beskrives som en slags stedsegrøn troldnød (fig. 7).

Fig. 7. *Sycopsis sinensis* er Fondens jubilæumstræ i Geografisk Have i Kolding. Foto: Peter Hoffmann.

Fig. 8. I forbindelse med den årlige udflugt for Gerlevparkens Venner blev Fondens jubilæumstræ *Hovenia dulcis* plantet i Botanisk Have i Århus. Landskabsarkitekt Vibeke Aagard Glud, Teknik og Miljø, Århus kommune, mangler vist bare lige at få træet rettet lidt op. Foto: Hans Erik Lund.

Den har aflange, læderagtige mørkegrønne blade og har kvastformede svovlgule blomster tidligt på foråret. I Forstbotanisk Have i Charlottenlund kan man finde et nydeligt og rigtblomstrende eksemplar af arten.

På en måde har Geografisk Have nu opnået en slags komplettering i samlingen: I forvejen har haven i mange år haft *Parrotia persica*, papegøjebusk, i forbindelse med Fondens donation til haven af midler til indkøb af træer og buske har haven anskaffet krydsningen \times *Sycoparrotia semidecidua*, og med jubilæumstræet har haven så også den anden forælder til denne krydsning.

BOTANISK HAVE I ÅRHUS

Hovenia dulcis, japansk rosintræ (fig. 8). Denne art er omtalt s. 68.

Nyssa sylvatica
 skov-tupelo

Plantet i 2024 af
 Fonden for Træer og Miljø
 i anledning af dennes 50-års jubilæum

Fig. 9. Medlemmer af bestyrelserne for Bangsbo Botaniske Have og for Fonden for Træer og Miljø ser til, at stolpen med skiltet kommer på plads. Yderst til højre står Ellen Ræbild, lederen af Bangsbo Botaniske Have. Foto: Hans Erik Lund, af skiltet: Peter Hoffmann.

**BANGSBO BOTANISKE HAVE
 I FREDERIKSHAVN**

Nyssa sylvatica, skov-tupelo (fig. 9). Denne art, der kommer fra det østlige Nordamerika, er nok mest kendt for sine overvældende efterårsfarver. I Arboretet i Hørsholm i udkanten af den nordamerikanske afdeling på bakken ned mod Spejdersøen står netop et par flotte eksemplarer, der vil være kendt fra forsiden af hvervefolderen for Dansk Dendrologisk Forening.

Arten er kendt for i naturen at vokse i noget sumpede områder (*Nyssa* var netop navnet på en vandnymfe i den græske mytologi), men som træerne i Hørsholm demonstrerer, så kan de sagtens klare sig med en mere tør placering. Træet har lange og dybe rødder, som først forgrener sig ret langt ude, hvilket forklarer, at flytning af træer ofte ikke vil lykkes.

Årsberetning 2023 for Fonden for Træer og Miljø

Fremlagt af bestyrelsens formand Peter Hoffmann og vedtaget på bestyrelsesmødet afholdt d. 5. oktober 2024 i Frederikshavn

Året 2023 var præget af den mangel på afklaring, der herskede, fordi der ikke i løbet af året kom en afgørelse fra Civilstyrelsen vedrørende den ændring af fundatsen, som repræsentantskabet vedtog på årsmødet d. 11. juni 2022.

Forretningsudvalget besluttede med Fondens formand Katherine Richardsons billigelse at indstille til repræsentantskabet, at årsmødet i 2023 ikke blev afholdt, medmindre der kom et afslag fra Civilstyrelsen vedrørende ønsket til ny fundats.

Det virkede formålsløst at indkalde repræsentantskabet, når det havde besluttet at nedlægge sig selv. Samtidig havde det gennem de senere år vist sig ganske vanskeligt at opnå tilstrækkeligt fremmøde til beslutningsdygtighed. Ingen i repræsentantskabet havde indvendinger mod aflysningen af årsmødet.

Fonden besluttede at donere kr. 25.000 til Aalborg Katedralskoles projekt med fornyelse af udendørsarealerne, og kr. 15.000 til indkøb af træer og buske til Geografisk Have i Kolding, specielt i forbindelse med den igangværende renovering af havens ældste afsnit Syvdalen. Desuden tildelte Fonden kr. 10.000 til den fortsatte udvikling af Træregisteret.

Fondens øvrige udgifter relaterer sig alle til drift og fornyelser i Gerlevparken, hvor udvidelsen af bygningen med garagefaciliteter, opholdsrum for de frivillige samt handicaptoilet udgjorde en ekstraordinært stor post. Derved har Fonden

Rose fra Gerlevparken. Foto: Hans Erik Lund.

opnået en betydelig nedbringelse af den efterhånden noget velvoksne likvide kapital.

Den Grønne Pris 2023 blev tildelt Fondens sekretariatsleder Henni Steffensen som en påskønnelse af den store interesse, hun har vist, og det store arbejde, hun har gjort for Fonden i nu 25 år. Prisen er markeret ved plantningen af et ærestræ i Gerlevparken, en *Stewartia pseudo-camellia* 'Koreana'.

Peter Hoffmann

Årsberetning 2023 for Gerlevparkens Venner

Aflagt på GPV's generalforsamling og årsmøde d. 8. februar 2024

PLEJE AF ROSENHAVEN OG TRÆSAMLINGEN

Gerlevparkens Venner har i elleve år i træk påtaget sig at passe Rosenhaven og træsamlingen i Gerlevparken. Fejringen af de 10 år med frivillige i Gerlevparken har præget 2023.

Også i 2023 har vi haft mange gæster, hvad bl.a. vores MobilePay-konto vidner om. Mange af gæsterne giver udtryk for, hvor glade de er for parkens meget velholdte stand.

Vi havde som sædvanlig en fælles beskæringsweekend i foråret. Sommerbeskæringen i de historiske roser i juli fandt ligeledes sted – denne gang med assistance fra det rosenfaglige udvalg, da Torben Thim ikke havde mulighed for at komme.

I 2023 havde vi et meget tørt forår med et fortsat stort behov for vanding, mens juli måned blev meget regnfuld med stor vækst af både roser og ukrudt.

I 2022 viste jordbundsanalyserne, at der ikke var behov for gødning, og det skønnede vi også gjaldt for 2023. Dog erfarede vi senere på året, at der var et stort behov for yderligere rosenjord i særlig bedene med Poulsenroser.

I efteråret har vi haft to weekends med lugning, bl.a. af de bede, som ikke passes regelmæssigt af de frivillige (fordi vi ikke har frivillige nok, eller nogle har været ude af stand til det pga. sygdom eller andet). Herudover lugede vi jævnlige de 2200 bispehuer i de to midterste aksebede, som vi plantede i 2022. Bispehuerne fik i november ekstra jordforbedring for at sikre deres fortsatte gode vækst.

Blomsterengen er nu stort set etableret, og vi har i 2023 købt en græsopsamler, som letter arbejde med engen. Arbejdet forestås især af John, som også har en

plan om at sætte et kvashegn rundt om de vilde roser.

I 2023 blev det store projekt med udvidelsen af vores redskabsskur og mand-skabsrummet færdiggjort. I slutningen af året blev handicaptoiletet færdiggjort af Sv. Aage og Bent, da vi fik en donation af Mathiesens fond, som muliggjorde dette.

BESTYRELSENS ARBEJDE

Vi har som sædvanlig holdt møder på skift hos hinanden. I 2023 blev vi inviteret til at holde et bestyrelsesmøde hos Anne Friis Møller i nærheden af Brorfelde. Det blev en dejlig dag og aften med en rundvisning på Anne og Hans Martins skønne nye bolig.

Vi blev ligeledes inviteret til at holde møde hos Henni i Stensved. Det blev også en dejlig dag, som vi holdt sammen med Fondens bestyrelse og ledsagere, og som startede med en meget smuk gåtur rundt omkring Oringe ved Vordingborg.

I 2023 har bestyrelsen bedt Tine og Torben Thim om at samarbejde om etablering af nye stativer i østamerikansk ene (som pergolaen) til klatreroserne i afdelingen for de historiske roser. Hvis dette projekt skal lykkes, får vi brug for at søge om betydelige midler fra diverse fonde.

TRÆSAMLINGEN I GERLEVPARKEN

Der har i 2023 ikke været et samarbejde med Skovskolen, men vi er klar, når de er klar...

I 2021 blev der på Peter Hoffmanns initiativ plantet 20 nye eksotiske træer i Arboretet i Gerlevparken, og i 2022 blev der plantet 7 nye træer, bl.a. en *Stewartia pseudocamellia* 'Koreana', der i 2023 blev valgt som Den Grønne Pris til Henni Steffensen, da hun havde 25-års jubilæum

i Fonden for Træer og Miljø. I efteråret 2023 blev der plantet yderligere 6 eksotiske træer, det ene dog som erstatning for et udgået.

Askepodninger i det sydøstlige hjørne af Gerlevparken og ved vestsiden af søen led under tørken i 2022, og de måtte sammen med tjørnene vandes adskillige gange i den tørre sommer. Det er tanken, at der i 2024 også skal plantes nogle frøplanter af ask, som er "naturligt" afkom af askepodningerne.

I løbet af foråret vil træerne blive målt ind med GPS, så der kan udarbejdes publikumsvenlige tegninger med dem. Det arbejder Hans Erik med.

ARRANGEMENTER OG UDFLUGTER FOR DE AKTIVE

I 2023 gik årets udflugt til De helende haver ved Bispebjerg Hospital, samt Dronning Louises Rosenhave med den dejlige 5 o'clock tea og en fin rundvisning i den del af Bernstorffsparken.

Første søndag i juli afholdt vi en velbesøgt Rosens Dag, som samtidig markerede 10-året for de frivilliges arbejde i Rosenhaven.

Jubilæet blev også fejret ved vores "grillaften" i parken i august. I dagens anledning med mad udefra og med underholdning af Niels Sømand og hans harmonika, som også var med på Rosens dag.

Og så sluttede vi året af med vores gløggften i Rejsestalden d. 20. november, hvor professor Erik Dahl Kjær holdt et engageret foredrag om asketræerne i Gerlevparkens træsamling.

REPARATIONER OG VEDLIGEHOLD

I efteråret gik den grønne Egholm-maskine pludselig i stykker i det hydrauliske system. "Vores mekaniker" på værkstedet i Jørlunde oplyste, at en reparation ville koste alt for meget.

Det lykkedes at finde en lidt nyere, brugt Egholm hos en anden forhandler til en fornuftig pris, og efter overflytning af de bedste dele fra den gamle endte vi med en udgift på 36.000 kr. Og den kører rigtigt fint.

MEDLEMMER AF GERLEVPARKENS VENNER

Status er fortsat, at vi er 29 aktive bedansvarlige og grønne mænd. Nye er kommet til og nogle af de "gamle" er stoppet. Med de passive medlemmer er vi ca. 60 i alt i Gerlevparkens venner. Ingen tvivl: vi har et rigtig godt team af frivillige, men vi kunne godt bruge 4-5 flere.

ØKONOMI

Vi har som sædvanlig et særskilt punkt på dagsordenen med økonomi, hvor Henni aflægger regnskab og præsenterer budgetforslaget for det kommende år. Vi har haft nogle gode år med mange indtægter og hensættelser, og indbetalingerne fra de mange positive gæster på MobilePay har øget vores økonomiske muligheder. Vi kan også konstatere, at Frederikssund Kommune fortsat vil støtte os.

Alt i alt ser det fortsat ganske fornuftigt ud. Som nævnt vil vi få brug for ekstra donationer, hvis vi skal realisere vores ønsker om nye stativer til klatreroserne.

KONTAKT TIL FONDEN FOR TRÆER OG MILJØ

Vores kontakt til Fonden går fortsat gennem vore tre bestyrelsesmedlemmer Henni Steffensen, Hans Erik Lund og Sussie Staun Pallesen. I år afholdt Fonden ikke et årsmøde, da Fonden stadig afventer en tilbagemelding fra Civilstyrelsen om en ønsket ændring af Fondens fun-dats.

På bestyrelsens vegne
Sussie Staun Pallesen

Gerlevparken og dens Venner gennem 10 år

Tine Hagedorn-Olsen og Hans Erik Lund

Artiklen er baseret på et foredrag ved Gerlevparkens Venners årsmøde i februar 2024.

Rækkefølgen er tilstræbt kronologisk, men for overskuelighedens skyld er enkelte hændelser samlet for flere år.

GERLEVPARKENS FØRSTE TID

Dendrologisk Forening blev oprettet i 1949, og 25 år senere blev Fonden for Træer og Miljø dannet.

I 1979 blev Gerlevparken købt på gunstige vilkår. Det var fra starten meningen at Gerlevparken skulle være et arboret og et sted hvor der kunne foretages forsøg med træer, hvilket er nedfældet i en deklARATION for området.

I perioden 1981-1984 blev der udført forsøg med hvor meget og hvilke typer salt fire forskellige arter af vejtræer kunne tåle. Vejtræer var udsatte da der dels blev saltet vel rigeligt, dels fordi de efterhånden stod tæt på de udvidede kørebaner. Der findes et luftfoto af den del af Gerlevparken, hvor Poulsen roserne står, som viser nogle skakbrætfelter med de fire hyppigst anvendte træarter til alleer.

De overlevende egetræer blev efter forsøget flyttet til langs med Lyngerupvej.

I 1985 henvendte Dronning Ingrid sig for at høre om Valdemar Petersens roser, som var indsamlet gennem en menneskealder, kunne flyttes til Gerlevparken. Valdemar Petersen var gammel, og man

Poulsen roserne i Gerlevparken.

vidste ikke hvem der kunne eller ville overtage hans planteskole. Men den blev overtaget af Torben Thim, som jo herefter fik et liv med roser. Han forestod pakning og forsendelse af roserne til Gerlevparken.

Roserne blev plantet i et område efter planer udført af landskabsarkitekterne Agnete Muusfeldt og hendes niece, Inger Ravn.

Samtidigt arbejde man med planer for en dansk træsamling med alle hjemmehørende træ- og buskarter, og sidst i 1980'erne kom Poulsen roserne til, begge dele udført efter landskabsarkitekt Mortens Holmes planer.

Plantning af roserne og træer (Den danske Træsamling) samt etablering af vej, P-plads, terrænregulering kostede en pæn sum penge, nemlig 2,4 mio. kr. doneret af Velux-fonden. Det var rigtigt mange penge i 1980'erne!

Vedligehold blev foretaget af gartner Bundgaard og hans hjælper, der fortsatte efter Bundgaards død.

Fondens afkast kunne næsten dække omkostningerne, hvis Jægerspris Kommune også hjalp til. De årlige omkostninger lå på omkring 400.000 kr. Og alligevel kom der klager over manglende vedligeholdelse!

Arboretet som havde stået for valg af planter og provenienser blev indskrænket, og stillinger blev ikke genbesat. Man

havde ikke længere tid og kræfter til også at tage vare på Gerlevparken.

Finanskrisen i 2007-08 medførte, at afkastet af Fondens bundne midler blev reduceret kraftigt. Nu kom der røde tal i regnskaberne:

Fondens økonomi (underskud)

2009	142.000 kr.
2010	64.000 kr.
2011	202.000 kr.
2012	54.500 kr.
2013	0 kr.
2014	103.000 kr.
I alt	Ca. 500.000 kr.

Ved Kommunalreformen i 2007 blev Jægerspris en del af Frederikssund Kommune. Det pæne tilskud som Jægerspris Kommune havde ydet til Gerlevparken, blev reduceret fra ca. 400.000 kr. til først 75.000 kr. og fra omkring 2015 til ca. det halve. Det kunne ikke blive ved at gå!

I juni 2010 besøgte parken ved Bolter Slot ved Horsens, hvor en frivillig fra Havebotanisk Forening luger ukrudt sent om aftenen. Brug af frivillige i Gerlevparken var måske en reel mulighed?

I foråret 2011 forsøges afholdt møder med Frederikssund Kommune, men resultaterne er beskedne pga. hyppige udskiftninger af personale og udsatte møder.

I årsskriftet fra 2011 skrives: *Vi er derfor taknemmelige for, at Frederikssund*

Forfaldet er tydeligt.

Kommune støtter os med den halve udgift til de to rosenhavers vedligeholdelse, men vedligeholdelsen af Den Danske Træsamlings og de øvrige arealer i Gerlevparken må Fonden søge at klare ved egne midler.

Det bliver mere og mere vanskeligt for Fonden at skaffe de nødvendige midler hertil. Forretningsudvalget er inde i meget alvorlige overvejelser om, hvorledes Gerlevparken i fremtiden skal kunne vedligeholdes, så vi fortsat kan være bekendt at lade publikum komme i parken.

I maj 2011 udpeges Katherine Richardson af Dendrologisk Forening til formand for Fondens repræsentantskab.

På et forretningsudvalgsmøde i Fonden drøftes mulighederne for, at frivillige passer Gerlevparken, helt som i Boller Slotspark.

2012

Årsskrift 2012: Driften af Gerlevparken tages op til grundig revision bl.a. med udarbejdelse af tilpasset plejeplan, søgning af sponsorer til de forskellige aktiviteter såsom græsslåning mm., samt oprettelse af en venneforening, der evt. kan yde en frivillig arbejdskraft under kyndig ledelse.

Da vi ikke lige kan stoppe vedligeholdelsen her og nu af parken, vil vi søge Civilstyrelsen om frigivelse af midler fra den bundne kapital i overgangsperioden.

Et andet tiltag for at skaffe kapital var salg af Fondens kælderlejlighed på Bentzonsvej, hvor der var vandskade efter Bodil-stormen, og som ville blive alt for dyr at forsikre fremover.

I maj 2012 beslutter Fonden at forsøge sig med en venneforening i Gerlevparken.

Parallelt hermed havde Rosenkreds NV Sjælland konstateret den alvorlige situation for rosensamlingerne i Gerlevparken: "En mørk (og stormfuld) aften havde vi møde i Rosenkreds NV Sjællands bestyrelse. Vi havde læst en artikel i lokalavisen om tingenes tilstand i Gerlevparken. Vi blev rystede og besluttede: Vi må gøre noget!" Vi diskuterer det med Inger Schierning, som herefter kontakter Fonden.

Ifølge både Fonden og Rosenkredsen var tilstanden miserabel!

2013

11. marts 2013 afholdtes et møde mellem Dansk Rosenselskab (Inger Schierning,

Aksebedene gennemgås af Inger Schierning, Tine Hagedorn-Olsen, Torben Thim og Jette Dahl Møller.

NCC		Medlemmer til Venneforening		Navn	Telefon	E-mail
				Abbe Møller		
				Elsemarie Frøber		
				Anne-Use Larsen		
				Lisbeth von Spørre		
				Ernst Vendelbo		
				Erna Knudsen		
				William Andersen		
				Hanne Døcker		
				Helen Larsen		
				Baronella Sandvig		
				Maj-Britt Holm		
				Kåre Stevns & Helle Wøhl		
				Susanne Kjeldsen		
				Jan Tønning		
				Flora Leino Tønning		

Grontmij hmd@mail.dk

Hans Henrik Friis Møller
 Hoved- og økonomisvarer
 Natur & Energi

T +45 4540 0000 Grontmij A/S
 F +45 4540 0000 Grontmij B
 M +45 4540 0000 Dr. John Grontmij
 +45 3733 0000 Danmark
 Hans Henrik Friis Møller@grontmij.dk or htm@grontmij.dk
 www.grontmij.dk

Hvervemøde ved pavillonen i Gerlevparken.

Tine Hagedorn-Olsen og Lise Færch) og Fonden (Jette Dahl Møller, Henni Steffensen og Hans Erik Lund) på Færgegården. Konklusionen er at der skal arbejdes videre med mulighederne.

8. april afholdtes et nyt møde hos Erik Dahl Kjær, der var medlem af Fondens Forretningsudvalg: Fra Dansk Rosenselskab deltog Inger Schierning, Tine Hagedorn, Lise Færch og Torben Thim, og fra Fonden deltog Erik

Dahl Kjær, Jette Dahl Møller, Lone van Deurs, Katherine Richardson og Hans Erik Lund.

Allerede 18. april gennemgår Torben Thim sammen med repræsentanter for Rosenkredsen og Fonden situationen og mulighederne for roserne i Gerlevparken. Torben Thim udtalte efter nogen tids vurdering "Det er ikke umuligt". Noget senere blev konklusionen forstærket til et "Det er muligt"!

Erik tager en trn med den nye plænetraktor.

Forslag til folder om Gerlevparkens Venner.

Det besluttes at annoncere efter frivillige i en lokal avis, og allerede den 25. april mødte et pænt antal mulige frivillige op i Gerlevparken.

Frederikssund meddeler at det årlige tilskud på 200.000 kr. reduceres til godt 30.000 kr. rligt.

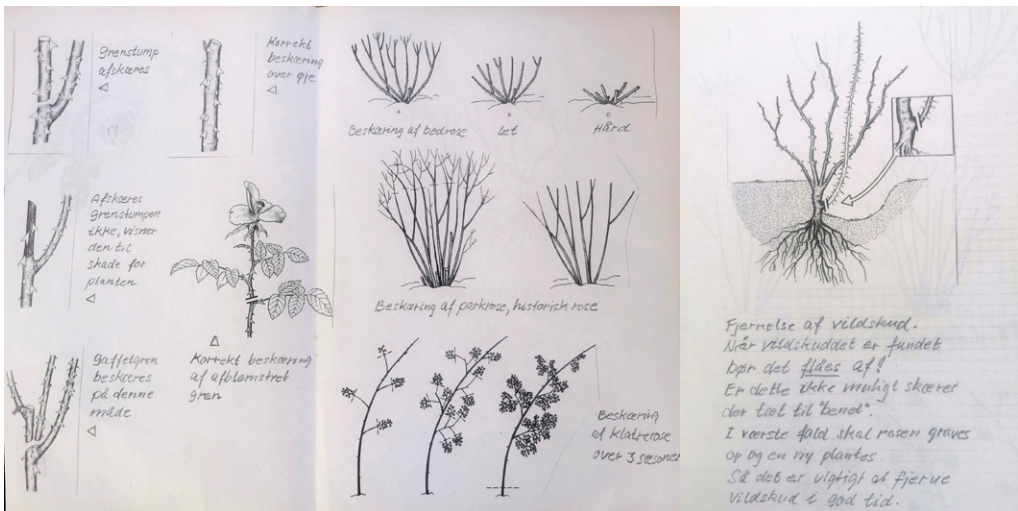
Ved Fondens mde i maj besluttes det, at ansøgninger til Fonden om støtte til treprojekter for en tid ikke ville kunne imødekommes. Der fremkommer under mødet mange indlæg om hvordan situationen for Fonden og Gerlevparken kan håndteres, og Jettes kommentar er "....lad os prøve, det er aldrig for sent at give op!"

"Hovbnderne fra Færgegården" giver også en hånd med plejen af Gerlevparken.

De store græsarealer trænger i høj grad til at blive slået. Vi får en pris på 6.000 kr. Det er så meget for meget, at vi køber den første plænetraktor for 35.000 kr.

Den 14. august 2013 afholdes der stiftende generalforsamling i Kignshallen, hvor vedtægter, samarbejdsaftale med Fonden samt info-folder om GV gennemgås. Der møder 25 interesserede op! Men de vil ikke yde frivilligt arbejde og samtidig betale for medlemskab, s medlemskontingent er YT!

Marianne Posborg bliver valgt som formand, og Anne, Tine og Marja vælges som bestyrelsesmedlemmer, mens Henni og Hans Erik udpeges af Fonden.

Uddrag af Torben Thims vejledning vedr. beskæring af roser. Foto Tine Hagedorn-Olsen.

Så meget fylder et helt læs sphagnum.

Der bliver udarbejdet laaange To-Do lister, men der er også stor lyst til at gøre noget! Toiletterne bliver renoveret, og Frederikssund Kommune søges om 75.000 kr. Afslag!

I september afholdes af Torben Thim et kursus for de frivillige i korrekt

beskæring af roser. De er bange for at gøre det forkert.

Vi køber et helt læs sphagnum til udlægning ved roserne.

Allerede midt i oktober afholder Erik Dahl Kjær en trævandring i Gerlevparken for de fremmødte.

Tilhørere ved første trævandring med Erik Dahl Kjær, her ved askepodning V1.

Stormvæltet eg og robinie.

2014

I sen vinteren 2013-14 var der store stormfald i Gerlevparken, hvor selv store træer styrter. Hans Martin og Stephan udfører en stor del af oprydningen.

Venneforeningen afholder i februar 2014 det første årsmøde i den nyrestaurerede Rebekkasal i Jægerspris Slot. Stedet var både for koldt og for dyrt, men mødet forløb fint. Betegnelsen årsmøde blev valgt for at signalere, at de frivillige især kom for at informeres om roser og beskæring mv. Generalforsamlingsdelen var en detalje.

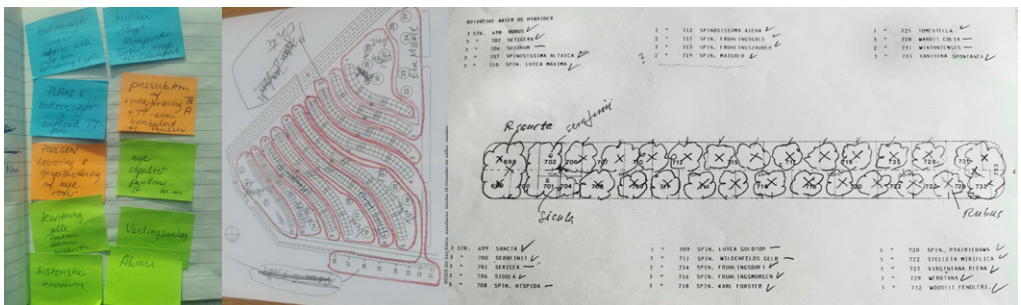
Det Rosenfaglige Råd dannes med Torben Thim som konsulent, og bestod af Anne og Tine, og fra 2015 Lene. Med angst og bæven, hvordan gør vi, hvordan skal roserne passes? Tankemylder, gødning, beskæring, planer for pleje af de enkelte bed, instruktion og undervisning,

oversigter over hvilke roser hvor, hvilke mangler. Hvem gør hvad? Hvad har vi råd til? Hvordan skal det styres?

Det Rosenfaglige Råd gennemgår de historiske roser med Torben Thim: Manglende roser registreres. Torben Thim udfærdiger planer for pleje af de historiske roser vedrørende beskæring, gødning og grandækning. Vi får bedansvar, grønne mænd, plejeplaner, undervisning i beskæring, planer for gødning.

Årets gang tager form med beskæringsweekender, undervisning, plante-weekender, rosenvandring, udflugter, grillaften, gløggften, grandækning med hybensuppe og årsmøder.

De frivillige påtager sig bede og græsarealer mm., og vi knokler! Lugning. Plantning. Græsslåning. Bedkantning. Hækklipping. Mere lugning. Mere plantning. Gødning / Champost. Vanding.

ToDo liste, udkast om bedansvarlige og om udskiftning af roser i aksebedet. Foto: Tine Hagedorn-Olsen.

Marianne og Anne fotograferes til "Tidende".

Vi har i 2018 opgjort, at vi har plantet fra 2015-2018 ca. 400 historiske roser og ca. 2000 Poulsen roser (!).

På vores møder i bestyrelsen for Gerlevparkens Venner drøftede vi, om man mon kunne få kronprins Frederik som protektor. Da Fonden i givet fald måtte trække det store læs, blev der dog sagt nej tak.

Gerlevparkens Venner på hårdt arbejde.

Fondens årsregnskab viste et underskud på lidt over 100.000 kr. Vi søger bistand fra et stort antal fonde, men foreløbig uden resultat.

Bestyrelsen i Gerlevparkens Venner gør kraftigt opmærksom på Gerlevparkens eksistens på Facebook og i presse og ugeblade.

De frivilliges indsats i Gerlevparken går med lugning, beskæring, vanding, grandækning, arbejdsweekender og meget mere. Imponerende ildhu!

Men i 2014 oplevede vi to gange, at vores plænetraktor blev stjålet. Det betød

Mærkning af den røde kærre.

Grill-fest for de frivillige.

store udgifter til selvrisiko og besvær med at fremskaffe og mærke erstatningsudstyr. Det er en alvorlig belastning for de frivillige, flere er opgivende og meget kede af det.

I august 2014 afholdes grill-aften for de frivillige med masser af hygge.

I slutningen af november afholdes der en gløggften hvor der igen hygges, og hvor årets erfaringer og oplevelser bliver drøftet. Der plejer også at være et foredrag om roser eller træer.

Andre arrangementer var: rosenvandring, trævandring, Rosens Dag, sang-aften i Gerlevparken, gudstjeneste, bryllup og -fotografering og World Society of

Roses Congress "A Fairy Tale of Roses" i 2018 (se senere).

I efteråret 2014 blev taget på pavillonen fornyet, og vinduer isat sideåbningerne

Torben Thim har netop udgivet bogen "Christian IV og hans roser".

Gløggften.

Pavillonen blev renoveret med nyt tag og vinduer i siderne, og i 2021 blev plastmøblerne udskiftet med nye borde og bænke af Oregonpine, en donation fra Mathiesens Fond.

(og i 2021 fik vi et sponsorbidrag til indkøb af nye borde og bænke efter Corona-epidemien).

2015

I januar 2015 overvejede Fondens forretningsudvalg, om Gerlevparken kan omdannes til at være en selvejende institution med stærk tilknytning til Frederikssund Kommune, alternativt sælges eller foræres til Venneforeningen. Et stort spørgsmål, som ville kræve positivt svar fra Civilstyrelsen.

Fondens virke ville dermed blive "mere fond", der kan yde støtte til forskellige formål, og mindre et driftsselskab. Men den løsning vil kræve, at den bundne kapital skal øges hvis Gerlevparken ikke kan sælges til den pris, den er bogført med, og det er reelt ikke muligt.

Der er nu kreaturer i hegningen. Skilte om at undgå hunde i indhegningen blev fjernet men fik lov til at blive hængende, da de blev monteret på det elektriske hegn!

I foråret 2015 blev der afholdt et møde på Frederikssund Rådhus med borgmester John Schmidt Andersen og chef for kultur og miljø, Paw Holze: hvordan kan GP være til gavn for Kommunen? Desværre ingen resultater!

I marts bliver Erik Dahl Kjær erstattet af Niels Juhl Bundgaard som formand for Fondens forretningsudvalg.

Og allerede i maj afholdes en udflugt for de frivillige til parken ved Rangle Mølle, som Torben Thim havde været rådgiver på. Fint sted og fin tur.

På Fondens repræsentantskabsmøde i maj 2015 besluttedes det, at Fonden vedblivende skal eje Gerlevparken. De frivillige kan dermed arbejde videre uden utrygheden for fremtiden og for evt. spildt arbejde.

Der kommer kreaturer på folden i den nordvestlige del af Gerlevparken.

Ligeledes i maj modtager Gerlevparken en donation fra kronprins Frederik og kronprinsesse Mary på 50.000 kr. til anvendelse i VP-bedet, og senere kommer der 100.000 kr. fra Nordea Fonden.

I sommeren 2015 etablerer vi MobilePay. Der havde været en del diskussion af, om man skulle betale for at besøge Gerlevparken, for den var jo ikke gratis at holde. Med MobilePay blev det lettere for parkens gæster at støtte arbejdet

Opfordringer til at anvende MobilePay.

med Gerlevparken frivilligt, men i starten strømmede bidragene ikke just ind.

Der blev et par år senere fremstillet et skilt med en noget kraftigere opfordring til at støtte arbejdet i Gerlevparken. Det hjalp!

Allerede under gennemgangen i april 2013 blev det konstateret, at hovedparten af roserne i akserne ikke var de ønskede sorter, men skud fra grundstokken, som havde taget føringen. Torben Thim udarbejdede herefter i 2015 en oversigt over hvilke roser, der manglede og en pris herfor.

Efter rydning i 2016 bliver de nye roser plantet i juni 2017. Det er en stor opgave, der kræver mange overvejelser.

Bente Ottesen bliver medlem af Gerlevparkens Venners bestyrelse. Hun er oldebarn af Ole Thygesen, som plantede skoven nord for den gennemgående vej. Marianne Porsborg trækker sig som

Alle roserne på nær 4-5 i aksebedet var blevet overhalet af rodskuddene.

Så er bedet klar til plantning af de nye roser.

formand, og posten er vakant et par år, nemlig til Sussie melder sig.

En dejlig dag i september 2015 er der en lille sammenkomst, hvor et stort egetræ bliver udnævnt som ærestræ til tidligere nationalbankdirektør Erik

Lille højtidelighed med Erik Hoffmeyer og frue, hvor han tildeles sit ærestræ.

Hoffmeyer. Han havde været formand for repræsentantskabet i 32 år uden afbrydelser. Dog blev han en gang kaldt ud fra et møde i repræsentantskabet, for der var sket noget vigtigt: en bank var gået konkurs!

Det østlige aksebed ryddes, grundstokkene havde taget føringen i en sådan grad, at der kun var 4-5 af de ønskede rosensorter tilbage.

Lene gennemgår Poulsen roserne og udarbejder en liste over hvad der mangler. Med Lenes vedholdende mellemkomst afholdes et møde med Poulsen i Fredensborg, og vi får lovning på de manglende roser. Tak til Pernille og Lene!

Vi får et tilbud på 137.000 kr. på en pergola af østamerikansk enebærtræ. Prisen ender på 150.000 kr.

I november og starten af december 2015 er hårdt vejr igen ude efter træerne i Gerlevparken. Kraftige snefald og isslag ødelægger mange træer.

2016

Tanja udarbejder hjemmeside for Gerlevparken.

På årsmødet i februar 2016 får vi besøg af Rosa Eskelund, der fortæller om roser, og Katherine Richardson fortæller om Paris-aftalen. Sussie kommer med i bestyrelsen som ny formand.

I marts 2016 får vi glæde af 6-8 friske praktikanter fra Skovskolen. De fælder en hel del træer, og med en ATV og en kærre med hydraulisk kran får de det også kørt ud. Skoven trængte i høj grad til at blive gennemhugget, træerne stod alt for tæt. Det var en kæmpehjælp for Gerlevparken, og indtægterne gik til renovering af det utætte tag på huset, der var skadet efter hærverk og brand i 2007.

Pergolaen opføres i efteråret 2016. Henni har endnu en gang haft held med at søge fonde (bl.a. Nordea Fonden), og vi får en smuk pergola i canadisk ene tegnet af

Skovskoleelever i aktion. Det var en kæmpehjælp, og forhåbentlig lærerigt for eleverne.

Materialer til pergolaen

Pergolaens indvielse fejres med manér.

Torben Thim og opført af hans søn Willum Lendorf Thim sammen med adskillige frivillige mænd.

Pergolaen indvies med tilstedeværelse af Nordea, Fonden for Træer og Miljø, og fejres med spising og musik.

Sidst i 2016 bliver der af mange frivillige plantet 425 barrodsroser i Poulsen bedene. Flot indsats!

2017

2017 begynder John at lave pæle og anbringe dem til skilte ved roserne. De gamle pæle er rådnet væk.

I februar omkranser Svend Aage Jensen bed 6 med brosten. I alt ca. 145 m.

De frivillige belønnes så vidt muligt med en årlig udflugt, og i 2015 gik turen til Rangle Mølle. I de følgende år gik turene til Sanderumgård, Geografisk Have i Kolding, Kalvehave og Petersgård, Rosendahl og Krapperup i Sverige, rosenfestivalen i Bogense, Arboretet og Rungstedlund og De Helende Haver ved Bispebjerg Hospital samt Dr. Louises Rosenhaven og Bernstorffs have, og som regel med over 30 deltagere. I 2020 blev turen ikke afholdt pga. Corona.

Lene styrer plantningen.

John sætter nye skiltepæle.

Svend Aage ordner brosten.

I sommeren 2017 blev trådhegnet mellem søen og blodbøgen pillet ned. Tanken om at have får i indhegningen viste sig desværre ikke-realiserbar pga. besøgende med løse hunde. Men det medførte, at

området blev langt lettere at renholde for brombær og andet stort ukrudt.

I efteråret blev der plantet 547 roser, en regulær kraftanstrengelse af de frivillige. Uden Lene var det ikke gået!

Der laves en brolagt sti mellem rondellen og pergolaen. Igen er det Svend Aage, der er aktiv.

2018

I maj 2018 anlægger Svend Aage en 38 m lang og 1½ m bred sti mellem rondellen og pergolaen. Mange gæster kom aldrig til de historiske roser, delvis fordi der manglede en ledelinje. Igen en kæmpeindsats, og fornemt at den blev færdig inden årets rosenkonvent i juli.

Under "A Fairy Tale of Roses" besøger ca. 450 personer fra 38 forskellige lande Gerlevparken en meget varm eftermiddag, og nyder i den grad synet, selv om det er knastørt og de fleste historiske roser er afblomstret! Og alle Venner er glade og stolte over at vise roserne i deres bede frem! FANTASTISK DAG!

Gæsterne nyder Gerlevparkens roser.

Gerlevparkens Venner i fuld uniform og herefter en velfortjent middag.

Det lykkedes at finde 5 tappesteder, som tidligere blev forsynet fra naboen, hvis det var tørt og han alligevel skulle vande, hvilket oftest skete om natten.

2020

I foråret 2020 blev en vandledning fra huset forbundet med tappestederne.

I 2020 besluttes det at forsøge med et overdrev, især for at fremme biodiversiteten for både flora og fauna. John melder sig som ankermand. Biologen Erling

Krabbe holder foredrag om hvordan det skal gøres ved årsmødet i 2021, og året efter er der udflugt til hans veletablerede overdrev ved Fairyhill ved Kvistgård.

Efteråret 2020 plantes ca. 40 nye tjørne i det gamle tjørneområde. Ved en ekskursion i det gamle tjørneområde blev der nævnt omkring 70 arter og varieteter, men mange var gået til af ildsot og skygge fra mange selv-såede træer. Podekvistene blev taget fra bevoksningen ved kanalen og er podet på grundstokke af Arboretet.

Svend Aage udfører vandforsyningsledning.

John klipper det lange græs på overdrevet.

Erling Krabbe viser planter på sit overdrev for meget interesserede tilhørere fra GV.

Vild gulerod.

Planteklare tjørn.

Jan i aktion.

2021

I Gerlevparken er der 3 broer, som var over 50 år gamle. Den tids imprægnering var med krasse sager, så de bærende dele

kunne genbruges på de to broer. Den tredje og overdækningerne på de to blev udskiftet i løbet af 2021-22. Pris 70.000 kr.

Den mellemste bro udskiftes totalt.

Der graves huller til de hjemmehørende roser.

I Danmark har vi 9-10 arter af vilde roser. De burde selvfølgelig også kunne findes i Gerlevparken, og de blev plantet i et område vest for Poulsen roserne. Men de syner ikke meget for de besøgende, så det blev foreslået at etablere et kvashegn, som kunne indramme dem.

Som sagt så gjort: John kløvede egepæle, bankede dem ned i en stor rundkreds omkring roserne og fik lagt en del kvas mellem pælene. Kvashegnet er et kæmpe plus for faunaen af insekter og smådyr.

I de sidste år er Gerlevparkens værdifulde træer registreret, og der er efterfølgende fremstillet og monteret navneskilte på ca. 250 træer. Desuden er de målt ind med GPS, så det fremover vil være muligt at fremstille info-materiale med fx æres-træer eller træer, der er bemærkelsesværdige på anden vis.

Sideløbende hermed er der plantet nye eksoter (sjældne træer), i alt ca. 35 forskellige. Desuden er der plantet 13 forskellige askepodninger, hvor podekvis-

John har lavet pæle klar til kvashegnet.

Eksempler på nye træer: A) Tandpinetræ, B) Død mands finger og C) Stewartia.

tene stammer fra asketræer, der har overleveret sygdommen "askens toptørre". Vi lever dermed fuldt ud op til deklARATIONEN for området, nemlig at der skal være arboreret og forsøgt med træer.

2023

I 2022-23 bliver huset i Gerlevparken udvidet. Svend Aage melder sig igen som den drivende kraft. Han tegner, søger byggetilladelse, køber materialer til attraktive

Udvidelse af bygningen.

De sidste detaljer kommer på plads.

priser og står for hele byggeriet sammen med Bent.

De arbejder sig støt og roligt gennem hele byggeprocessen. Den gamle spildevandstank bliver sløffet da den ellers kommer til at ligge under bygningen, og en ny 6000 l tank bliver nedgravet. Huset udvides med dobbelt så meget plads til maskiner og mandskab samt et handicap-toilet, der selvfølgelig lever op til de krav der stilles til den slags.

AFSLUTNING

Dette tilbageblik viser, hvad de frivillige i Gerlevparken har overkommet. En kæmpe indsats og over al forventning ved starten i 2013!

STOR TAK fra Fonden for Træer og Miljø og fra de mange glade gæster i Gerlevparken!

*Fotos: Hans Erik Lund
(hvis ikke andet er nævnt)*

Udsnit af bedet med Poulsen roser. Foto: Hans Erik Lund.

